

ΑΝΩΤΑΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΠΑΤΡΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΝΟΜΙΣΜΑ ΑΠΟ ΣΥΣΤΑΣΕΩΣ ΤΟΥ
ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΕΩΣ ΣΗΜΕΡΑ. Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ
ΜΕΣΑ ΣΤΟ ΧΡΟΝΟ ΚΑΙ Η ΚΑΤΑ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΑΓΟΡΑΣΤΙΚΗ
ΤΟΥ ΛΕΙΑ.

ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ: ΠΟΛΥΔΩΡΟΠΟΥΛΟΣ ΑΓΓΕΛΟΣ
ΣΠΟΥΔΑΣΤΕΣ: ΣΑΚΚΟΥΛΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ
ΣΤΕΛΛΙΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Έχοντας ως θέμα πτυχιακής εργασίας την ιστορία και την εξέλιξη του ελληνικού νομίσματος στο χρόνο, ιδιαίτερα απο την σύσταση του ελληνικού κράτους και μετά, οδηγηθήκαμε σε αναζήτηση πληροφοριών και ιστορικών γεγονότων που μας κέντρισαν το ενδιαφέρον ώστε να δημιουργήσουμε και να φτιάξουμε την εργασία μας.

Διατέθηκε χρόνος και ώρες μελέτης που μας φάνηκαν ευχάριστες και δημιουργικές αφού ασχοληθήκαμε με ένα ζήτημα τόσο καθημερινό αλλά και συνάμα τόσο σημαντικό για την ιστορία του ελληνικού νομίσματος και όχι μόνο. Μάθαμε πράγματα, γνωρίσαμε στοιχεία, ερευνήσαμε γεγονότα και βγήκαν συμπεράσματα που κρίνουν το νόμισμα όχι απλά ένα αντικείμενο που περνά καθημερινά απαρατήρητο απο τα χέρια μας αλλά στην ουσία ένα σύμβολο εθνικό, μέρος της ιστορικής εξέλιξης του ελληνικού κράτους.

Σκεφτήκατε ποτέ τι παρελθόν κρύβουν αυτά τα μικρά μεταλλικά και χάρτινα αντικείμενα που βγάλατε απο την τσέπη σας σε μια απλή συναλλαγή στο περίπτερο;

ΤΟ ΝΟΜΙΣΜΑ

Ο Σέξπιρ αποκαλεί το χρήμα «κοινή πόρνη της ανθρωπότητας», αλλά αυτό είναι απλώς μια άποψη. Σαφώς διαφορετική είναι βέβαια η άποψη του προέδρου μιας χρηματιστηριακής εταιρίας, αλλά και αυτή του μεροκαματιάρη που ονειρεύεται το ΛΟΤΤΟ. Καλή η λογοτεχνία, αλλά στη ζωή το χρήμα είναι η κινητήρια ζωή των πάντων στους καιρούς μας.

Υπάρχει βέβαια και η τέχνη που διασταυρώνεται με το χρήμα μέσα στα μικρά καλλιτεχνικά εργαστήρια των νομισματοκοπειών του κόσμου, μήδε του δικού μας εξαιρουμένου.

Στο εθνικό μας νομισματοκοπείο τυπώνονται πλέον τα «ευρώ». Μια ιστορία χρήματος και τέχνης που ξεκίνησε το 1832 επί Όθωνος και τελείωσε πριν από λίγα χρόνια.

Το νόμισμα από την αρχαία Αίγυπτο, ως και σήμερα, αντανακλά όχι μόνο την οικονομική ισχύ αλλά και πολιτική επιβολή. Ο ιστορικός και ο αρχαιολόγος μπορούν να διαβάσουν μια εποχή από τα νομίσματά της.

Ποιος επιλέγει όμως τα θέματα, τα πρόσωπα που απεικονίζονται πάνω σε ένα κέρμα ή ένα χαρτονόμισμα; Είναι γνωστό ότι στην Ελλάδα σε όλες τις περιόδους μοναρχίας κυριαρχούσε το πρόσωπο του ηγεμόνα. Ούτε τυχαίο είναι αυτό ούτε θέμα φιλανθρωπίας. Οι διαφημιστές θα έλεγαν ότι το νόμισμα είναι ένα ισχυρός διαβιβαστής μηνυμάτων.

Η ιστορία των ελληνικών κερμάτων είναι γεμάτη από βασιλικές κεφαλές με διασημότερη εκείνη του Γεωργίου του Β'. Οι πολιτικοί του αντίπαλοι τον χλεύαζαν, λέγοντας ότι η δραχμή απεικονίζει τον Γεώργιο τον βούζ (βόδι).

Το Νόμισμα και η Πολιτική

Τη δύναμη των νομισμάτων δεν την χρησιμοποιούσαν μόνο οι βασιλείς. Το αυτό συνέβαινε και σε δημοκρατικές περιόδους, το ίδιο συμβαίνει και σήμερα. Γι' αυτό και η επιλογή της θεματολογίας δεν είναι θέμα αποκλειστικά της καλλιτεχνικής ομάδας. Η τέχνη συνομιλεί με την πολιτική για να επιλεγθούν συγκεκριμένα θέματα για συγκεκριμένους λόγους. Αυτό συνέβη και με το κατοστάρικο που βγήκε την περίοδο έξαρσης της αντιπαράθεσης με τα Σκόπια για το όνομα, με τον Αλέξανδρο και την Βεργίνα στις δύο όψεις. Με τον ίδιο τρόπο προβλήθηκαν και σημαντικά αθλητικά γεγονότα, ιστορικές επέτειοι, καθοριστικές στιγμές της ελληνικής ιστορίας, σύμβολα του ελληνισμού.

Κατοστάρικο που εκδόθηκε στις αρχές τις δεκαετίας του 1990, όταν η αντιπαράθεση με τα Σκόπια ήταν ακόμη έντονη.

Η Σημασία του

Στα σύγχρονα εθνικά κράτη, το νόμισμα ίσως μαζί με την σημαία και τον εθνικό ύμνο, αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα εθνικά σύμβολα. Ωστόσο, σε αντίθεση με τα υπόλοιπα εθνικά σύμβολα, το νόμισμα, εκτός από το συμβολικό του χαρακτήρα, αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους κοινωνικούς και οικονομικούς θεσμούς. Ενισχύει τις συναλλαγές, την οικονομική δραστηριότητα, τις αποταμιεύσεις και τις επενδύσεις, και με τον τρόπο αυτό συνεισφέρει στην οικονομική ευημερία.

Η αξία του νομίσματος ως σύμβολο επαυξάνεται και από το ότι ένα ισχυρό και σταθερό νόμισμα συμβαδίζει συνήθως με μια ισχυρή και σταθερή οικονομία. Η σχέση μεταξύ νομισματικής και οικονομικής ισχύος και σταθερότητας είναι βεβαίως αμφίδρομη.

Λειτουργίες Νομίσματος και Χαρτονομίσματος

Οι κυριότερες λειτουργίες του νομίσματος και του χαρτονομίσματος είναι αυτές ως μέσου πληρωμών. Η λειτουργία αυτή συντέλεσε και στην επικράτηση των μετάλλων στα νομισματικά συστήματα των περασμένων αιώνων. Γιατί όμως κυριάρχησαν τα μέταλλα και ειδικότερα τα πολύτιμα; Τι κέρδισαν και τί πρόσφεραν οι κυβερνήσεις δημιουργώντας νομισματοκοπεία; Γιατί δημιουργήθηκαν τράπεζες και χαρτονόμισμα; Πώς επηρεάζονται τα νομισματικά συστήματα από τις ανάγκες των κυβερνήσεων για έκτακτα έσοδα; Προκειμένου να απαντηθούν τα ερωτήματα αυτά πρέπει πρώτα να εντυφλήσουμε στις οικονομικές λειτουργίες του χρήματος και να εξετάσουμε την ιστορική του εξέλιξη. Τα πολύτιμα μέταλλα μπορούν να υποδιαιρούνται χωρίς να αλλιώνονται, μπορούν να ενσωματώνουν μεγάλες αξίες σε μικρό όγκο και βάρος, και αν συνδυαστούν μεταξύ τους μπορούν να εξυπηρετούν συναλλαγές τόσο μικρής όσο και μεγάλης αξίας. Ωστόσο, σημαντικό ρόλο στην επικράτηση τους έπαιξε και η ανθεκτικότητά τους στο χρόνο και στις εξωτερικές συνθήκες, κάτι που είναι ιδιαίτερα χρήσιμο για την λειτουργία του χρήματος ως μέσου διακράτησης πλούτου. Επίσης ως μονάδα μέτρησης αξιών θα μπορούσε να επιτελεσθεί και από μονάδες που δεν χρησιμοποιούνται ως μέσα πληρωμών. Αλλά τέτοια ιστορικά παραδείγματα είναι λίγα.

Αν δεν υπήρχε το νόμισμα, οι οικονομικές συναλλαγές θα είχαν την μορφή του αντιπραγματισμού. Ο αντιπραγματισμός είναι μια μορφή οργάνωσης των οικονομικών συναλλαγών, καθώς απαιτεί διττή σύμπτωση μεταξύ των συναλλασσομένων. Χωρίς την ύπαρξη ενός γενικά αποδεκτού μέσου πληρωμών, προκειμένου να ολοκληρωθεί μια συναλλαγή θα πρέπει ο κάθε αντισυμβαλλόμενος να θέλει να αποκτήσει αυτό που θέλει να του προσφέρει ο άλλος. Αλλιώς, είτε η συναλλαγή δεν θα γίνει, είτε το ένα τουλάχιστον μέρος θα πρέπει να αποδεχθεί ως πληρωμή κάτι που δεν επιθυμεί να αποκτήσει. Όταν δεν υπάρχει ένα γενικευμένο μέσο πληρωμών, ο αριθμός των συναλλαγών που ολοκληρώνονται είναι πολύ μικρότερος, με συνέπεια το επίπεδο της οικονομικής δραστηριότητας να είναι και αυτό χαμηλό. Επίσης παρά το μικρότερο αριθμό συνολικών συναλλαγών, πολλές από

αυτές οδηγούν σε περαιτέρω αναζήτηση και συναλλαγές που μόνο στόχο έχουν την μεταπώληση των ανεπιθύμητων αγαθών που αποδέχθηκαν ως πληρωμή μερικοί από τους συναλλασομένους. Καθώς η αναζήτηση, η αναμονή αλλά και η κάθε συναλλαγή έχουν κόστος, ο αντιπραγματισμός συνεπάγεται μεγάλες δαπάνες εκ μέρους των συναλλασομένων, δηλαδή της κοινωνίας γενικότερα.

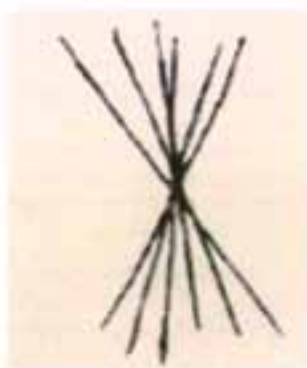
Ως γενικευμένο μέσο πληρωμών νόμισμα και χαρτονόμισμα αποτέλεσε εφεύρεση των εμπορών. Το ότι σταδιακά επικράτησαν τα πολύτιμα μέταλλα ήταν αποτέλεσμα μερικών βασικών χαρακτηριστικών τους όπως η ανθεκτικότητα, η δυνατότητα υποδιαίρεσης χωρίς σημαντικές αλλοιώσεις και η δυνατότητα μεταφοράς με σχετικά χαμηλό κόστος. Σημαντικό ρόλο στην επικράτηση των μετάλλων έπαιξε και η τεχνολογία που επέτρεψε την κοπή σχετικά τυποποιημένων νομισμάτων.

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Στους αρχαίους χρόνους.

Ο Ηρακλείδης (4^{ος} αι. π.χ.) φιλόσοφος από την Ηράκλεια του Ευξεινού Πόντου, δίδωσε τις πρώτες πληροφορίες, σχετικά με την ιστορία του ελληνικού νομίσματος και συγκεκριμένα της δραχμής οι οποίες μιλούσαν για τους περίφημους οβελούς της Πελοποννήσου. Η επαλήθευση των πληροφοριών του Ηρακλείδη αποτελεί η ανακάλυψη στο Άργος, από τον Βάλσταϊν, μιας δέσμης από έξι οβελούς που ήταν σε νομισματική χρήση, από τις αρχές των ιστορικών χρόνων (1100-1000 και μέχρι τον 7^ο αιώνα π.χ.)

Οι γνωστοί οβελοί της
αρχαιότητας

Σύμφωνα με τον Ηρόδοτο τα πρώτα τυποποιημένα χρυσά και αργυρά νομίσματα οφείλονται στους Λύδιους. Εξαιτίας της μεγάλης ανάπτυξης του εμπορίου τους, οι Λύδιοι είχαν ανάγκη ενός ανταλλακτικού μέσου που να κυκλοφορεί εύκολα. Έκοψαν συνεπώς κομμάτια χρυσού και αργυρού, τα οποία έφεραν συγκεκριμένο έμβλημα, και τα οποία επικυρώνονταν από το κράτος τόσο για το ακριβές βάρος τους όσο και την γνησιότητα του μετάλλου τους. Τέτοια νομίσματα κόπηκαν από το βασιλιά Γύγο, το 700 π.χ. και συνίσταντο από κράμα χρύσου και αργυρού σε αναλογία 73% χρυσό και 27% αργυρό. Η σχέση τιμής χρυσού και αργυρού ήταν 13,3 προς 1. Από την Λυδία και την Ιωνία τα νομίσματα κυριάρχησαν σε όλο τον ελλαδικό χώρο, την Ινδία, την Περσία και αργότερα σε όλη τη περιοχή της Μεσογείου. Τα αρχικά νομίσματα ήταν ογκώδη και μεγάλης αξίας. Τα πρώτα ελληνικά νομίσματα ήταν αργυρά και κόπηκαν από τον βασιλιά του Άργους Φείδωνα.

Σε αντικατάσταση του μέχρι τότε νομίσματος, ο Φείδων έκοψε νέο τύπου μέσου συναλλαγής, το γνωστό μας κερματικό. Προηγουμένως, ίδρυσε στην Άγινα, όπου είχε στρατιωτική κατοχή, ειδικό για την περίπτωση εργαστήρι, που αποτέλεσε το πρώτο νομισματοκοπείο στον ελληνικό χώρο. Σ' αυτόν κόπηκαν τα πρώτα ελληνικά νομίσματα που έφεραν έντυπη παράσταση 'χελώνας'. Γι' αυτό και

λεγόντουσαν Χελώνες. Αποτελούν το αρχαιότερο σωζόμενο νόμισμα και φυλάσσονται στο μουσείο του Παρισιού.

Στην Αθήνα τα πρώτα νομίσματα κόπηκαν από τον Σόλωνα, γύρω στα 600π.χ. και φημίζονταν για την καθαρότητα τους σε αργυρό. Γύρω στα 400π.χ. εμφανίστηκαν τα χάλκινα νομίσματα μικρής αξίας, των οποίων η ανταλλακτική αξία ξεπερνούσε την εσωτερική αξία. Στην περίοδο αυτή ο ελλαδικός χώρος μπορεί να θεωρηθεί ότι είχε ένα πλήρως ανεπτυγμένο νομισματικό σύστημα. Λιγότερο τυποποιημένα νομίσματα από κράματα χρυσού και αργυρού υπήρχαν ως και 100 χρόνια πριν την ημερομηνία αυτή.

Το όνομα δραχμή προέρχεται από την λέξη δραξ(δράκα) που παράγεται από το ρήμα δράττομαι που σημαίνει πιάνω, παίρνω, αρπάζω με την χούφτα. Την δράκα αυτή των οβελών, την είπαν δραχμή, από την ρίζα δρα.

Με την κατάλυση του ρωμαϊκού κράτους, ο χρυσός εξαφανίστηκε από την Δυτική Ευρώπη. Χρυσά νομίσματα άρχισαν να κυκλοφορούν και πάλι μόλις από τον 13^ο αιώνα μ.χ., όταν εξήχθησαν από το Βυζάντιο, την εποχή των Σταυροφοριών. Στα μέσα του 14^{ου} αιώνα, είχε εκχωρηθεί από τους αυτοκράτορες σε όλους τους ηγεμόνες το δικαίωμα κοπής χρύσων νομισμάτων.

Οι χελώνες, τα πρώτα ελληνικά νομίσματα που κόβονται στον ελλαδικό χώρο

Προεπαναστατική και επαναστατική περίοδος

Αρχής γενομένης από το Σύνταγμα του Ρήγα, και τα επόμενα συντάγματα που ψήφισαν οι επαναστατημένοι Έλληνες εξέφρασαν την αναγκαιότητα για την κοπή ενός εθνικού νομίσματος. Ο Αδαμάντιος Κοραής μάλιστα είχε προτείνει την απεικόνιση σε αυτό της προσωποποιημένης Δικαιοσύνης, έτσι ώστε οι Έλληνες με την καθημερινή τους επαφή με τα νομίσματα να γίνονται δίκαιοι, ξεχνώντας τις τουρκικές αδικίες και παρανομίες. Οι προσπάθειες για ορισμό εθνικού νομίσματος που έγιναν κατά τη διάρκεια της Επανάστασης και από την Αντικυβερνητική Επιτροπή που υποκαθιστούσε τον ευρισκόμενο στο εξωτερικό Ι. Καποδίστρια δεν μπόρεσαν να στεφθούν με επιτυχία λόγω των πολεμικών και άλλων συνθηκών που επικρατούσαν.

Στα τέλη του 18^{ου} αλλά και στις αρχές του 19^{ου} αιώνα η νομισματική κατάσταση στην υπόδουλη Ελλάδα ήταν χαώδης. Το επίσημο σε κυκλοφορία νόμισμα, το τουρκικό γρόσι, και οι μεταλλικές υποδιαμέσεις του, οι παράδες, ήταν υποτιμημένα και είχαν μικρή αξιοπιστία λόγω συχνών νοθειών στην περιοκτηκότητα τους σε ασήμι. Ήδη από τα μέσα του 18^{ου} αιώνα με την ναυτιλιακή και εμπορική δραστηριότητα που παρατηρήθηκε στην ανατολική Μεσόγειο, οι εμπορευόμενοι έχοντας σχεδόν εγκαταλείψει το γρόσι, αναγκάστηκαν να διαπραγματεύονται τις συναλλαγές τους σε ξένα νομίσματα. Μάλιστα, ορισμένα από αυτά έγιναν ιδιαίτερα αποδεκτά στην Ελλάδα λόγω τη σταθερής τους περιεκτικότητας σε ασήμι ή χρυσό και χρησιμοποιούνταν πιο κανονικά σαν επίσημα νομίσματα.

Ένα από τα τελευταία τουρκικά γρόσια που κυκλοφορούσαν κατά την διάρκεια της Επανάστασης.

Η Επανάσταση του 1821 βρήκε την προσωρινή Επαναστατική Επιτροπή να έχει ελάχιστους πόρους για την διεξαγωγή του απελευθερωτικού αγώνα. Έτσι, με την έναρξη του αγώνα, η ανάγκη ενίσχυσης των οικονομικών της πόρων έγινε άμεση. Η προσωρινή διοίκηση της επαναστατημένης Ελλάδος προσπάθησε να λύσει μέρος του

προβλήματος αυτού με την έκδοση ομολόγων σε γρόσια και την κυκλοφορία τους με τόκο 8% το χρόνο. Τα έντοκα γραμμάτια που υπέγραψε ο "Μίνιστρος της Οικονομίας", δηλαδή ο τότε Υπουργός Οικονομικών Πανούτσος Νοταράς αποτέλεσαν τον πρόδρομο των μετέπειτα ελληνικών χαρτονομισμάτων. Σαν κάλυμμα τους, δηλαδή σαν εγγύηση για μελλοντική τους εξόφληση, είχαν τις τουρκικές περιουσίες που με την απελευθέρωση της χώρας θα περιέχονταν στην ιδιοκτησία του ελληνικού κράτους. Τα ομόλογα αυτά κυκλοφόρησαν σε αξίες των 100, 250, 500, 750 και 1000 γροσίων που με την λήξη τους, θεωρητικά θα εξαργυρώνονταν από το μελλοντικό ελληνικό κράτος. Η ζήτησή τους όμως ήταν περιορισμένη, παρ'ότι περιείχαν την φράση "δεκτά και εις τα συναλλάγματα" που τους έδινε την δυνατότητα να χρησιμοποιούνται και σαν είδος χαρτονομίσματος στις καθημερινές συναλλαγές.

Παράλληλα η προσωρινή Διοίκηση προσπαθώντας να δώσει λύση στα οικονομικά προβλήματα του αγώνα, θα συνάψει το 1824 και το 1825 δύο δάνεια με ευρωπαϊκούς τραπεζικούς οργανισμούς. Μικρό όμως μέρος αυτών θα φτάσει τελικά στην Ελλάδα. Τα δύο αυτά δάνεια θα αποτελέσουν την αρχή της οικονομικής εξάρτησης της ελληνικής οικονομίας από τα ευρωπαϊκά κέντρα.

Η τύχη της Ελληνικής επανάστασης θα πάρει ευνοϊκή τροπή όταν το 1827 με την συνθήκη του Λονδίνου οι τρεις ευρωπαϊκές Δυνάμεις-Αγγλία, Γαλλία και Ρωσία- θα δούν θετικά την προσπάθεια της επαναστατημένης Ελλάδας. Η ναυμαχία του Ναυαρίνου θα είναι το φυσικό επακόλουθο της.

Το πρώτο ελληνικό ομόλογο. Αποτελεί τον πρόδρομο των μετέπειτα ελληνικών χαρτονομισμάτων. Σαν κάλυμμα τους είχαν τις τουρκικές περιουσίες.

Ο πρώτος Κυβερνήτης και ο Φοίνικας, 1827-1832

Το 1827, όταν δημιουργήθηκε το νέο ελληνικό κράτος, οι χρηματικές συναλλαγές διεξάγοντο ακόμα κυρίως με τουρκικά νομίσματα, καθώς και ξένα νομίσματα όπως το ισπανικό δίστηλο.

Την ίδια εποχή, το παγκόσμιο νομισματικό σύστημα βασιζόταν στο διμεταλλικό σύστημα της Γαλλίας. Η παγκόσμια σχέση τιμής αργυρού και χρυσού ήταν 15,5 προς 1.

Στις 3 Απριλίου 1827 θα εκλεγθεί από τη Γ' Εθνική Συνέλευση ο Ιωάννης Καποδίστριας ως προσωρινός κυβερνήτης του νέου Ελληνικού Κράτους. Με την άφιξή του στην Ελλάδα τον Ιανουάριο του 1828, ο Καποδίστριας προσπάθησε να δημιουργήσει κράτος αλλά και να συνεχίσει τον αγώνα, αφού η Οθωμανική Αυτοκρατορία εξακολουθούσε τις πολεμικές επιχειρήσεις μέσα σε εδάφη που, σύμφωνα με τις συνθήκες, άνηκαν πια στην Ελλάδα.

Ο Ιωάννης Καποδίστριας

Αποτέλεσε τον πρώτο ηγέτη του νεοσύστατου ελληνικού κράτους. Είχε διατελέσει διπλωμάτης και Υπουργός Εξωτερικών της Ρωσίας γεγονός που τον είχε βοηθήσει να επηρεάσει θετικά τις απόψεις των Ευρωπαίων ηγετών για την ελληνική επανάσταση.

Εσωτερικές κομματικές διαμάχες ώθησαν τους αδερφούς Μαυρομιχάλη να τον δολοφονήσουν έξω από τον ναό του Αγίου Σπυριδώνα στο Νάυπλιο.

Ήταν στην Αίγινα και πάλι, μετά από 25 αιώνες, που κόπηκαν και πάλι ελληνικά νομίσματα. Ο πρώτος Έφορος του Εθνικού Νομισματοκοπείου της Ελλάδας

που ιδρύθηκε λίγο αργότερα., Χίος Αλέξανδρος Κοντόσταβλος (1789-1865), διαπρεπής έμπορος στην Τεργέστη, το Λονδίνο και τη Μάλτα και φίλος του Αδαμάντιου Κοραή, είχε φιλοξενήσει τον Ιωάννη Καποδίστρια στη Μάλτα στο ταξίδι του τελευταίου από την Ανκόνα στην Αίγινα και είχε αποδεχθεί πρόσκληση του Κυβερνήτη να τον συνοδεύσει στην Ελλάδα και να συμπράξει στη διεύθυνση των δημόσιων οικονομικών της Ελλάδας. Λίγο μετά την άφιξή τους στην Αίγινα, ο Αλ. Κοντόσταβλος υπέβαλε πράγματι πρόταση στον Ι. Καποδίστρια σχετικά με το νομισματικό σύστημα που έπρεπε να εισαχθεί στο νεοπαγές κράτος με βάση το γαλλικό νομισματικό σύστημα, αυτό των Ιπποτών της Μάλτας και του αυστριακού αντίστοιχου. Μέλημα θα ήταν η υποδιαίρεση του εθνικού ελληνικού νομίσματος να είναι μικρή για να διευκολύνεται η ανταλλακτική διαδικασία σε μια χώρα της οποίας η οικονομία ήταν καθημαγμένη από τον πόλεμο και σε πρώιμο ακόμη στάδιο ανάπτυξης.

Η εισήγηση του Αλ. Κοντόσταβλου αφορούσε στην εισαγωγή ενός νομίσματος που θα καλούνταν Φοίνιξ, συμβολικά προς την αναγέννηση του ελληνικού κράτους από την τέφρα του. Η μορφή του φοίνικα έχει τις ρίζες της στην αιγυπτιακή μυθολογία και συναντάται στη μεσαιωνική παράδοση της Ευρώπης, μεταξύ άλλων και σε νομίσματα. Ήταν το σύμβολο της Φυλικής Εταιρείας και ως επιλογή είχε έντονο συμβολικό και μυστικιστικό φορτίο.

Ο Ιωάννης Καποδίστριας στις αρχές του 1828 έκανε μια προσπάθεια νομισματικής τακτοποίησης , προσδιορίζοντας όλα τα ξένα νομίσματα που κυκλοφορούσαν σε γρόσια.

Στη Δ' Εθνική συνέλευση που έγινε τον Ιούλιο του 1828 στο Άργος ο Καποδίστριας υπέβαλε το σχέδιο προς έγκριση για την δημιουργία Εθνικού νομίσματος.

Ο φοίνικας, το πρώτο νόμισμα των Ελλήνων

Ένας φοίνικας θα ισοδυναμούσε με ένα γαλλικό φράγκο, το 1/100ό του, το λεπτό με δύο γράνες Μάλτας ενώ προβλέπονταν και πολλαπλάσιά του. Επίσης ένα λεπτό θα ήταν ίσο με ένα Τούρκικο παρά. Με αυτό τον τρόπο καθοριζόταν η σχέση

του φοίνικα με τα Ευρωπαϊκά νομίσματα, αλλά και με τα Τουρκικά τα οποία συνέχιζαν να χρησιμοποιούνται στις συναλλαγές. Χρυσά πολλαπλάσια του Φοίνικος θα ήταν η Αθηνά, αξίας 20 φοινίκων, η Ημίσεια Αθηνά, αξίας 10 φοινίκων. Προβλέπονταν, επίσης αργυρά, η Αγιίδα αξίας 5 φοινίκων, η Ημίσεια Αγιίδα αξίας 2,5 φοινίκων και ο Μισός Φοίνικας. Όσον αφορά τα χάλκινα, προτάθηκαν το «λεπτόν», «το «δεύτερον», ίσο με μισό λεπτό και το «πεντάριον», ίσο με 5 λεπτά.

Στη μία όψη του νομίσματος θα εμφανιζόταν ο μυθολογικός φοίνικας με το σήμα του σταυρού πάνω από το κεφάλι του, δεξιά του ηλιακές ακτίνες και η κυκλική επιγραφή «Ελληνική Πολιτεία» και από την άλλη θα έφερε, μεταξύ κλαδιών ελιάς και δάφνης, την κυκλική επιγραφή «Κυβερνήτης Ι. Α. Καποδίστριας» και χρονολογία.

Ο ίδιος ο Αλ. Κοντόσταβλος ανέλαβε να εξασφαλίσει τις μηχανές που θα χρησιμοποιούνταν για την κοπή των νέων νομισμάτων. Το μηχάνημα που θα κόβονταν τα πρώτα νομίσματα αγοράστηκε με δάνειο που πήραμε από το εξωτερικό και ήταν ένα παλιό μηχάνημα που το 1530 πήγε από την Ρόδο στην Μάλτα μαζί με κάποιο τάγμα Ιωαννιτών και που ήταν εκτός λειτουργίας για 30 χρόνια. Το μηχάνημα αυτό εγκαταστάθηκε στην αυλή του Κυβερνείου, στο «παλατάκι του μπάριμα-Γιάννη», όπως το ονόμαζαν οι Έλληνες της εποχής και όπου, σύμφωνα με μαρτυρίες, παρέμενε σε αχρηστία ως τα τέλη του 19ου αι. Προκειμένου να κοπούν αυτά τα νομίσματα, η ρωσική κυβέρνηση προσέφερε 1.500.000 ρούβλια σε συναλλαγματικές πληρωτέες στο Λονδίνο. Χρησιμοποιήθηκαν για την κοπή των νομισμάτων μέταλλα, τα οποία συγκεντρώθηκαν, για τα ασημένια από νηοψίες πλοίων και για τα χάλκινα από λάφυρα των τούρκων. Την χάραξη για τις πρώτες μήτρες των νομισμάτων την έκανε ένας Αρμένιος χρυσοχόος (και πρώην κιβδηλοποιός), που ονομαζόταν Χατζή-Γρηγόρης ο Πυροβολιστής.

Η πρώτη πρέσα που χρησιμοποιήθηκε για την κοπή των πρώτων φοινίκων, αγοράστηκε το τάγμα των Ιωαννιτών Ιπποτών της Μάλτας.

Χρυσά νομίσματα δεν κόπηκαν ποτέ, λόγω έλλειψης χρυσού, πράγμα για το οποίο ήταν προετοιμασμένος ο Ι. Κοντόσταβλος. Η ίδια έλλειψη υπήρχε και σε ασημί με αποτέλεσμα ο φοίνικας να κοπεί σε περιορισμένο αριθμό (13.612 νομίσματα),

μόνο και μόνο για να υπάρξει σαφής εικόνα της νέας νομισματικής μονάδας. Την 31η Ιουλίου 1829 η Εθνοσυνέλευση ενέκρινε την ίδρυση του Εθνικού Νομισματοκοπείου της Ελλάδος στην Αίγινα ενώ ως πρώτη μέρα κυκλοφορίας του νέου νομίσματος ορίστηκε η 1η Οκτωβρίου 1829.

Εκείνη την εποχή στην Ευρώπη και τον υπόλοιπο κόσμο επικρατούσε ο διμεταλλισμός. Άλλες χώρες βρίσκονταν στον κανόνα χρυσού και άλλες στον κανόνα αργύρου-χρυσού. Το νομισματικό σύστημα της νεώτερης Ελλάδας ορίστηκε στη βάση του κανόνα αργύρου, αν και τα περισσότερα νομίσματα που κυκλοφόρησαν ήταν χάλκινα μικρής αξίας. Ο φοίνικας δεν μπόρεσε να επικρατήσει και τα ελληνικά νομίσματα κυκλοφορούσαν παράλληλα με σειρά άλλων ξένων νομισμάτων. Οι δημοσιονομικές δυσχέρειες που αντιμετώπιζε το νεοσύστατο ελληνικό κράτος, προκάλεσαν την πρώτη παύση της μετατρεψιμότητας του νομίσματος στα μέσα του 1831, και την έκδοση χαρτονομίσματος.

Τον Φεβρουάριο του 1828 ο Ιω. Καποδίστριας είχε ιδρύσει την Εθνική Χρηματιστηριακή Τράπεζα, την πρώτη Τράπεζα του ελληνικού κράτους με σκοπό την ανοικοδόμηση της χώρας που επιβιώνει όμως μόνο για τρία χρόνια. Ο Αλ. Κοντόσταβλος ήταν ένας από τους τρεις διευθυντές της, μαζί με τον πρόβουλο του Τμήματος Οικονομίας του Πανελληνίου Γ. Κουντουριώτη και τον Γ. Σταύρου. Δυστυχώς η Τράπεζα συνδέθηκε άμεσα με το Δημόσιο Ταμείο και σε ό,τι αφορούσε τη διοίκησή της με το κράτος. Η λειτουργία της διακόπηκε τελικά το 1834.

Σύμφωνα με τον ίδιο τον Αλέξανδρο Κοντόσταυλο, «ο αργυρός Φοίνιξ ήθελε χρησιμεύσει δια τους πολίτας, δια πολύν, ακόμα, καιρόν, ως εγκόλιον μάλλον, παρά ως κεφάλαιον». Ήταν σαφές ότι ένα νέο νόμισμα έπρεπε να τον αντικαταστήσει. Όσον αφορά τα χαρτονομίσματα, ως τέτοια κυκλοφορούσαν οι ομολογίες οι οποίες είχαν εκδοθεί μετά τη σύναψη δανείων με χρεωστικά ομόλογα ήδη από την Προσωρινή Διοίκηση του 1822. Παρόμοια κρατικά γραμμάτια εξέδωσε και ο Καποδίστριας για την αποζημίωση των αγωνιστών της Επανάστασης.

Τον Ιούνιο του 1831 λοιπόν, λόγω εκτάκτων αναγκών, χωρίς να υπάρχει το αντίστοιχο ασήμι σαν κάλυμμα για την κοπή φοινίκων, η κυβέρνηση Καποδίστρια αποφάσισε με το ψήφισμα 385 1/ΚΖ να κυκλοφορήσει για πρώτη φορά τους φοίνικες σε χαρτονόμισμα. Η εκτύπωση των χαρτονομισμάτων αυτών ανατέθηκε στην Εθνική Χρηματιστική Τράπεζα, που ο Καποδίστριας είχε ήδη συστήσει από το 1828.

Οι πρώτοι
χάρτινοι
φοίνικες

Οι ονομαστικές αξίες των χαρτονομισμάτων ορίστηκαν να είναι πέντε, δέκα, πενήντα και εκατό φοίνικες και το συνολικό ποσό έκδοσης ήταν 3.000.000 φοίνικες. Επειδή ήταν αναμενόμενο ότι το κοινό θα αντιδρούσε στην ιδέα του χάρτινου φοίνικα ως μέσου συναλλαγής - αφού θα αντιμετώπιζε για πρώτη φορά νόμισμα σε χαρτί - με νόμο ορίστηκε να γίνονται οι συναλλαγές υποχρεωτικά κατά τα δύο τρίτα σε μεταλλικά νομίσματα και κατά το ένα τρίτο σε χαρτονομίσματα.

Τον Ιανουάριο του 1832 η Εθνική Συνέλευση του Ναυπλίου επικύρωσε το ψήφισμα του Κυβερνήτη για την πρώτη αυτή έκδοση χαρτονομίσματος, μείωσε όμως το ποσό της έκδοσης τελικά σε 500000 φοίνικες. Μάλιστα απαγορεύθηκε η κυκλοφορία του στις καθημερινές συναλλαγές μεταξύ των πολιτών, επιτρέποντας τη χρήση του μόνο στις συναλλαγές πολιτών με το Δημόσιο.

Η πρώτη αυτή έκδοση χαρτονομίσματος στην Ελλάδα υπήρξε άτυχη και το συνολικό ποσό που τελικά κυκλοφόρησε ήταν μόνο 300.000 φοίνικες. Η κυβέρνηση, θα γνωστοποιήσει ότι από τα χαρτονομίσματα που κυκλοφορούν "έγκυρα" θεωρούνται μόνον εκείνα που έχουν αριθμό από 8001 έως 49670, θεωρώντας όλα τα υπόλοιπα ως πλαστά.

Μετά την δολοφονία του Ιωάννη Καποδίστρια, στις 9 Σεπτεμβρίου 1831, η διακυβέρνηση της χώρας περιήλθε προσωρινά σε διοικητική επιτροπή από τους Αυγ. Καποδίστρια, Θ. Κολοκοτρώνη, Υψηλάντη, Ζαΐμη, Μπότσαρη και Τρικούπη. Η Επιτροπή επιχείρησε να περισώσει το νομισματικό σύστημα μειώνοντας τον αριθμό των προς έκδοση χαρτονομισμάτων αφού ούτε οι χάρτινοι φοίνικες δεν έδειχναν να γίνονται αποδεκτοί.

Οι προστάτιδες δυνάμεις της Ελλάδας επιλέγουν για βασιλιά της Ελλάδας τον βαυαρό πρίγκιπα Όθωνα, ο οποίος φτάνει στην χώρα μαζί με τους συμβούλους του τον Ιανουάριο του 1833.

Η τυπογραφική μηχανή που τύπωσε τους πρώτους χάρτινους φοίνικες.

Τι ήταν ο Φοίνικας;

Ιερό μυθικό πουλί των αρχαίων Αιγυπτίων. Κατά τον Ηρόδοτο είχε το μέγεθος του αετού και πούπουλα χρυσοκόκκινα (βιβλ. 2,73). Κάθε 500 χρόνια - πάντοτε κατά τον Ηρόδοτο - ερχόταν από την Αραβία στην Ηλιούπολη της Αιγύπτου, μεταφέροντας το νεκρό πατέρα του, τον οποίο τύλιγε σε σχήμα αβγού μέσα σε σμύρνα και τον έθαβε στο ιερό του Ήλιου. Κατά τον Πλίνιο ένας μόνο φοίνικας υπάρχει σ' ολόκληρο τον κόσμο. Όταν γερνά, κατασκευάζει φωλιά με κλαδιά αρωματικών φυτών, τη γεμίζει με αρώματα και πεθαίνει καιγόμενος μέσα σ' αυτή. Από τη στάχτη του γεννιέται ένα σκουλήκι, που μεταμορφώνεται σε φοίνικα και μεταφέρει τα λείψανα της προηγούμενης υπάρξεώς του μαζί και της φωλιάς του στην πόλη του Ήλιου για ταφή. Ο χριστιανισμός χρησιμοποίησε το φοίνικα ως σύμβολο της αθανασίας της ψυχής, η Φιλική Εταιρεία ως σύμβολο του Ελληνικού κράτους που ξαναγεννιέται από τη στάχτη του, ο Αχ. Υψηλάντης στη σημαία του Ιερού Λόγου και ο Καποδίστριας τον καθιέρωσε επίσημο έμβλημα του κράτους και το απεικόνισε πάνω στα νομίσματα και τις σφραγίδες.

Βασιλιάς Όθωνας, 1832-1862.

Στις 6 Φεβρουαρίου 1833 η αγγλική φρεγάτα Μαδαγασκάρη αποβίβασε στο λιμάνι του Ναυπλίου, πρωτεύουσας ακόμη του νεοσύστατου βασιλείου, το δεκαεπτάχρονο Όθωνα, τα μέλη της αντιβασιλείας και τη βασιλική συνοδεία, προερχόμενος από τη Βαυαρία, στις 18 Ιανουαρίου 1833. Η επίσημη αποβίβασή του γίνεται στις 25 Ιανουαρίου. Στην Αθήνα θα φτάσει την 1η Δεκεμβρίου του 1834, όταν η πόλη γίνεται πρωτεύουσα, στη θέση του Ναυπλίου.

Η πολύχρονη βασιλεία του διαιρείται σε τρεις περιόδους: της Αντιβασιλείας (1832-1835), της Απόλυτης Μοναρχίας (1835-1843) και της Συνταγματικής Μοναρχίας (1843-1862). Κατά τη διάρκεια των τριάντα αυτών χρόνων, η Ελλάδα προσδόθηκε στην πολιτική, οικονομική, κοινωνική και πολιτισμική πραγματικότητα της δυτικής Ευρώπης.

Ο Ο Φρειδερίκος Λουδοβίκος Όθων Α' γεννήθηκε στο Σάλτσμπουργκ το 1815. Πρώτος βασιλιάς της Ελλάδας, από το 1832 έως το 1862. Η επιλογή του Όθωνα για τον ελληνικό θρόνο αποφασίστηκε από τις τρεις Μεγάλες Δυνάμεις το Φεβρουάριο του 1832.

Με τον ερχομό του βασιλιά Όθωνα έχουμε την πρώτη νομισματική μεταρρύθμιση. Με Βασιλικό Διάταγμα της 8ης Φεβρουαρίου 1833, αντικαθίσταται ο Φοίνικας με την δραχμή.

Η δραχμή δεν βασίστηκε στον φοίνικα. Επρόκειτο για δύο τελείως διαφορετικά νομίσματα από κάθε άποψη (ισοτιμίας, βάρους, ονομασίας και παραστάσεων). Η μόνη σχέση σύνδεσής τους είναι ότι ο φοίνικας προηγείται χρονικά της δραχμής. Το μόνο στοιχείο που υιοθετήθηκε από την δραχμή του Όθωνα, ήταν το δεκαδικό σύστημα που διευκόλυνε σημαντικά τους ποικίλους λογιστικούς υπολογισμούς.

Παράλληλα μεταφέρετε η πρωτεύουσα της Ελλάδας από το Ναύπλιο στην Αθήνα, με σκοπό να τονιστεί η σύνδεση της νέας Ελλάδας με το ένδοξο παρελθόν της αρχαιότητας.

Πεντάδραχμο του 1833. Από την μία όψη φέρει στο έξεργο ημερομηνία και αξία και τον βασιλικό θυρεό πλαισιωμένο από δάφνινο στεφάνι. Στην άλλη όψη η προτομή του Όθωνα σε νεαρή ηλικία να κοιτάζει δεξιά.

Το κόστος ζωής ήταν αρκετά μεγάλο αφού το κράτος κάνει ακόμα τα πρώτα βήματα για να σταθεί όρθιο οικονομικά και εθνικά. Ο μέσος μηνιαίος μισθός της εποχής δεν ξεπερνά τις 25 δραχμές! Με το παραπάνω νόμισμα μπορούσες να αγοράσεις δύο οκάδες καφέ ή δέκα οκάδες μήλα(1 οκά=1.280 γραμμ.).

Το νέο ελληνικό νομισματικό σύστημα ήταν στη σύλληψη διμεταλλικό, αλλά στην πράξη δεν κυκλοφόρησαν παρά ελάχιστα χρυσά νομίσματα. Η δραχμή άρχισε να επιβάλλεται στις εγχώριες συναλλαγές, καθώς τον Αύγουστο του 1833 απαγορεύτηκε ρητά η αποδοχή τουρκικών νομισμάτων από τα δημόσια ταμεία.

Η δραχμή ορίζεται επίσημο νόμισμα του κράτους στις 08/02/1833. Το νέο αυτό νόμισμα είχε βάρος 4,477 γρμ. από τα οποία τα 4,029 γρμ. ήταν καθαρό ασήμι και τα 0,448 χαλκός. η ισοτιμία της δρχ. ορίστηκε στα 0,895 του γαλλικού χρυσού φράγκου. Οι πρώτες δραχμές και οι υποδιαίρεσεις τους κόπηκαν στην Βαυαρία από μήτρες που κατασκεύασε στο Μόναχο ο Konrad Lange, ο μετέπειτα διευθυντής του Ελληνικού Βασιλικού Νομισματοκοπείου.

Όπως και ο φοίνικας, έτσι και η δραχμή ήταν συνδεδεμένη με το ισπανικό δίστηλο. Ήταν βαρύτερη από τον φοίνικα αλλά ελαφρύτερη από το δίστηλο. Θα πρέπει να παρατηρήσουμε ότι το δίστηλο ήταν νόμισμα που κυρίως χρησιμοποιούνταν στις εμπορικές συναλλαγές των ισπανικών αποικιών της Νοτίου Αμερικής. Βασικό χαρακτηριστικό ήταν η ένκολλη και μη δαπανηρή παραχαραξή του.

Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος

Το νομισματικό σύστημα σταδιακά επεκτάθηκε, και το 1841, μετά από πολυετείς προσπάθειες, ιδρύθηκε η **Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος** με κεφάλαιο 5.000.000 δραχμών και παραχώρηση προνομίου για την έκδοση τραπεζικών γραμματίων στον κομιστή. Πρώτος Διευθυντής διορίστηκε ο Γ. Σταύρου και η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος άρχισε τις εργασίες της τον Ιανουάριο του 1842 προικοδοτημένη με κεφάλαιο 3.402.000 δραχμών.

Το κτίριο της Εθνικής Τράπεζας στην οδό Αιόλου.

Η νέα τράπεζα αποτελείτο από δύο τμήματα, το τμήμα έκδοσης χαρτονομίσματος και το τμήμα τραπεζικών συναλλαγών, κατά το πρότυπο της Τράπεζας της Αγγλίας. Είχε το αποκλειστικό προνόμιο έκδοσης τραπεζογραμματίων. Ταυτόχρονα, δεχόταν ιδιωτικές καταθέσεις σε τραπεζογραμμάτια ή μεταλλικά νομίσματα και παρείχε δάνεια.

Εκτός από το Δημόσιο, που γράφτηκε για 1.000 μετοχές των 1.000 δραχμών, από τους πρώτους μετόχους εμφανίζονται ο Ελβετός φιλέλληνας υπότης Εθνάρδος και ο Γ. Σταύρου που είχαν και την πρωτοβουλία να επιχειρήσουν ένα παρόμοιο εγχείρημα, και ο Κ. Βράνης, ο βασιλιάς της Βαυαρίας Λουδοβίκος, οι αδελφοί Ρότσιλντ και ο Ν. Ζωσιμάς.

**Γεώργιος Σταύρος
(1841-1869)**

Μέσα στους πρώτους εννέα μήνες, από την έναρξη των εργασιών της, η Τράπεζα κυκλοφόρησε τα πρώτα χαρτονομίσματα των 25, 50 100 και 500 δραχμών που τυπώθηκαν στην Γαλλία. Σε αντίθεση με τους χάρτινους φοίνικες, οι δραχμές θα τύχουν πολύ καλύτερης υποδοχής από το κοινό και τους έμπορους. Σε ορισμένες μάλιστα περιπτώσεις το χαρτονόμισμα θα αποκτήσει έως και 3% υψηλότερη αξία από το αντίστοιχο μεταλλικό νόμισμα της ίδιας ονομαστικής αξίας.

Η καλή αντιμετώπιση των χαρτονομισμάτων, οδήγησε την Εθνική Τράπεζα στην έκδοση νέας σειράς, που όμως καθυστέρησε να κυκλοφορήσει λόγω των νέων ειδικών προδιαγραφών και των διακοσμήσεων που θα έχουν τα χαρτονομίσματα της για να αποφευχθεί η

εύκολη παραχάραξή τους.

Τα χαρτονομίσματα της δεύτερης έκδοσης τυπώθηκαν κι αυτά στη Γαλλία και κυκλοφόρησαν τον Οκτώβριο του 1847. Πρόκειται για 8.000 χαρτονομίσματα των 50 δραχμών και 24.000 των 25. Θα είναι κι αυτά τυπωμένα στη μία μόνο όψη τους. Θα έχουν αυτή την φορά το σωστό τίτλο "Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος" αναγράφοντας, όπως και στην πρώτη έκδοση, την αξία τους μόνο ονομαστικά, γεγονός που διευκόλυνε την παραχάραξή τους.

Χαρτονόμισμα των 10 δραχμών του 1847, τυπωμένα μόνο από την μία πλευρά. Ικανό να σου δώσει μια οκά ντομάτες.

Η οικονομική κρίση στην Ευρώπη το 1848 δεν άφησε όμως ανεπηρέαστη την νεότευκτη ελληνική οικονομία. Από τα πρώτα αποτελέσματα της αποσταθεροποίησης ήταν να σπεύδουν οι κάτοχοι τραπεζογραμματίων της τράπεζας να τα εξαργυρώνουν σε μεταλλικό νόμισμα, ακόμη και σε τουρκικά γρόσια, γεγονός που έφερε την τράπεζα σε δύσκολη θέση.

Η ανυπαρξία στην οικονομία ήταν μεγάλη. Οι έμποροι θα ζητήσουν τη συμπαράσταση της κυβέρνησης για την επίλυση της κρίσης αυτής και ένα από τα μέτρα που κρίθηκαν αναγκαία να παρθούν ήταν η απαλλαγή της τράπεζας από την υποχρέωση που είχε μέχρι τότε να εξαργυρώνει τα χαρτονομίσματά της με μεταλλικά νομίσματα.

Έτσι, τρεις διαδοχικοί νόμοι ψηφίστηκαν μεταξύ του Απριλίου και του Αυγούστου του 1848, οι οποίοι έθεσαν το χαρτονόμισμα σε αναγκαστική κυκλοφορία, απαλλάσσοντας την Τράπεζα από την υποχρεωτική εξαργύρωση των χαρτονομισμάτων. Όμως, βάσει των νόμων αυτών η τράπεζα υποχρεώθηκε να πληρώνει τόκο 8% σε όσους κατέθεταν τα χαρτονομίσματά τους σ' αυτήν, για το διάστημα που θα διαρκούσε η αναγκαστική αυτή κυκλοφορία.

Την χρόνια αυτή το κράτος θα γίνει κι αυτό για πρώτη φορά "πελάτης" της Εθνικής Τράπεζας. Έτσι, μπορούσε με ανοιχτό λογαριασμό να δανεισθεί μέχρι 500.000 δραχμές με το χαμηλό επιτόκιο του 3% το χρόνο. Σαν ενέχυρο το κράτος έδωσε τις 500 από τις 1.000 μετοχές της τράπεζας που είχε σαν μέτοχος της στα θησαυροφυλάκιά του, ενώ παράλληλα επέτρεψε στην τράπεζα να εκδώσει τραπεζογραμμάτια των 10 δραχμών μέχρι του συνόλου του δανείου. (Από τον ιδρυτικό νόμο του 1841, η τράπεζα είχε δικαίωμα να εκδίδει τραπεζογραμμάτια ονομαστικής αξίας άνω των 25 δραχμών).

Η διαχείριση από την Εθνική Τράπεζα της πρώτης μεγάλης οικονομικής κρίσης υπήρξε ιδιαίτερα επιτυχής. Μέχρι το Δεκέμβριο του 1848 είχε καταφέρει να βελτιώσει την οικονομική της θέση και με δήλωσή της άρχισε πάλι να εξαργυρώνει κανονικά τα χαρτονομίσματά της με μεταλλικές δραχμές σε όσους το επιθυμούσαν.

Η Εθνική εξασφάλισε το 1861 ανανέωση του προνομίου έκδοσης τραπεζικών γραμματίων για 25 χρόνια καθώς και την έγκριση να εκδώσει δεκάδραχμα τραπεζικά γραμμάτια μέχρι του ποσού των δύο εκατομμυρίων δραχμών.

Παράλληλα, οι Βαυαροί οργάνωσαν το «Βασιλικόν Νομισματοκοπείον και Σφραγιστήριον Αθηνών» και το προίκισαν με τα αναγκαία μηχανήματα και προσωπικό. Βρισκόταν στη σημερινή πλατεία Κλαυθμώνος και λειτούργησε από το 1836 ως το 1958 με πρώτο διευθυντή τον βαυαρό C. Reichenbach και πρώτο χαρακτή τον K. Lange.

Το 1862 η τράπεζα προγραμμάτισε να θέσει σε κυκλοφορία νέα χαρτονομίσματα των 10, 25, 100 και 500 δραχμών. Η εκτύπωσή τους γίνεται στην Αμερική, από την εταιρεία American Bank Note Company, στη Νέα Υόρκη, η οποία θα εκτυπώνει τα ελληνικά χαρτονομίσματα για πολλά χρόνια αργότερα.

Από τα χαρτονομίσματα όμως αυτά, που έφεραν πάνω τους το θυρεό του Όθωνα, δεν θα κυκλοφορήσουν παρά μόνο το δεκάδραχμο. Οι πολιτειακές εξελίξεις ματαίωσαν κυκλοφορία των υπολοίπων.

Από το 1851, τα αργυρά νομίσματα κόβονταν με τη μορφή του Όθωνα σε ώριμη ηλικία. Δείγμα της κακής οικονομικής κατάστασης του νέου κράτους ήταν το διάταγμα της 7ης Απριλίου 1843 με το οποίο επιτρεπόταν στο Βασιλικό νομισματοκοπείο η κοπή αργυρών νομισμάτων για λογαριασμό ιδιωτών που θα προσκόμιζαν άργυρο ή αργυρά νομίσματα και μετά την αφαίρεση των δικαιωμάτων για τη νομισματοκοίηση παραλάμβαναν αργυρά νομίσματα. Στα 1856, τα δημόσια ταμεία δέχονταν ακόμη τουρκικά νομίσματα.

Ο διμεταλλισμός επεκράτησε για μεγάλο χρονικό διάστημα μολονότι υπήρχαν και μικρά διαστήματα παύσης της μετατρεψιμότητας, όπως στην παγκόσμια νομισματική κρίση του 1848 και στην επανάσταση της Κρήτης το 1868.

Ο Όθωνας έφυγε από την Ελλάδα όταν ξέσπασε η αντιοθωνική επανάσταση, τον Οκτώβριο του 1862. Έζησε τα τελευταία χρόνια της ζωής του στη Βαυαρία. Πέθανε σε ηλικία 52 ετών, στις 14 Ιουλίου 1867, και ενταφιάστηκε στο Μόναχο, φορώντας, όπως ο ίδιος είχε ζητήσει, την παραδοσιακή ελληνική φουστανέλλα.

Νόμισμα των 5 δραχμών του 1851, με την προτομή του Όθωνα σε μεγάλη ηλικία.

Βασιλιάς Γεώργιος Α', 1863-1913

Τον Οκτώβριο του 1862 ξεσπά αντιβασιλικό κίνημα εναντίον του Όθωνα, το οποίο επικρατεί και αφού κηρύσσει τον βασιλιά έκπτωτο, τον εξορίζει. Με την εκθρόνιση του Όθωνα οι προστάτιδες δυνάμεις, Αγγλία, Γαλλία, Ρωσία δέχτηκαν μετά από μακροχρόνιες διαβουλεύσεις, την Αγγλική πρόταση για εκλογή του Δανού πρίγκιπα Γουλιέλμου Γεωργίου Γκλύξμπουργκ στον Ελληνικό θρόνο. Ο νέος βασιλιάς έφτασε στην Ελλάδα στις 30/10/1863 και αναγορεύτηκε συνταγματικός βασιλεύς των Ελλήνων με το Όνομα Γεώργιος Α'.

Το 1864, ένα έτος μετά την διαδοχή του, η Εθνοσυνέλευση αποφάσισε την ψήφιση νέου Συντάγματος. Η εξασφάλιση άμεσης, μυστικής και καθολικής ψηφοφορίας για την ανάδειξη της Βουλής καθιστούσε την Ελλάδα, τυπικά, ένα εκ των δημοκρατικότερων κρατών της Ευρώπης. Υπήρχαν όμως δυσκολίες όσον αφορά την επίτευξη σταθερότητας. Από το 1864 έως το 1911 προέκυψαν 70 κυβερνήσεις κατόπιν 21 εκλογικών αναμετρήσεων.

Ο βασιλιάς Γουλιέλμος Γεώργιος Γκλύξμπουργκ, ή πιο απλά Γεώργιος ο Α'. Είναι ο πρώτος εκ των Γκλύξμπουργκ, οικογένειας βασιλιάδων εγκατεστημένων στην Ελλάδα μέχρι και την μεταπολίτευση.

Από το 1864 και μετά, το πολίτευμα της χώρας μετατρέπεται από συνταγματική βασιλεία σε βασιλευόμενη δημοκρατία, γεγονός που αποτυπώνεται στις ασημένιες δραχμές της εποχής, στις οποίες ο Γεώργιος Α' αναγράφεται ως «Βασιλεύς των Ελλήνων»

Παράλληλα με την αλλαγή του βασιλικού στέμματος θα έχουμε και αλλαγή στις απεικονίσεις των κερμάτων που κόβονται. Η προτομή του βασιλιά Όθωνα θα αντικατασταθεί από εκείνη του Γεωργίου του Α'. Την περίοδο της βασιλείας του Γεωργίου Α' κόπηκαν σε γαλλικά νομισματοκοπεία (Παρίσι, Στρασβούργο και Μπορντό) χρυσά νομίσματα των 5, 10, 20, 50, και 100 δραχμών, αργυρά των 5 και 1 δραχμών, των 50 και 20 λεπτών, καθώς και χάλκινα και χαλκονικέλινα των 10, 5, 2 και 1 λεπτών. Φύλοτεχνήθηκαν από επιφανείς Γάλλους καλλιτέχνες της εποχής όπως οι Barre, Pillet και Bottel. Η ισοτιμία της δραχμής με τα άλλα νομίσματα της εποχής είχε ως εξής: η αγγλική ασημένια κορόνα ισοδυναμούσε με 5 δραχμές, το ρωσικό ασημένιο ρούβλι με περίπου 4 δραχμές, ενώ το ολλανδικό ασημένιο φλορίνι με περίπου 13 δραχμές.

Αξίζει να σημειώσουμε ότι από το 1867 η Ελλάδα είχε προσχωρήσει τυπικά στο νομισματικό σύστημα της Λατινικής Ένωσης. Σε αυτή συμμετείχαν η Γαλλία, η Ελβετία, το Βέλγιο και η Ιταλία. Η Λατινική Νομισματική Ένωση ήταν μια

προσπάθεια εκείνης της εποχής για νομισματική ενοποίηση μεταξύ των ευρωπαϊκών χωρών. Το σύστημα αυτό βασιζόταν στον διμεταλλισμό, δηλαδή είχε βάση την ισοτιμία του χρυσού και του αργύρου που ορίστηκε σε 15,5 προς 1. Έτσι η Ελλάδα αναγκάστηκε να αυξήσει την περιεκτικότητα της δραχμής σε χρυσό κατά 0,29 γραμ. Τα Ευρωπαϊκά νομίσματα των χωρών που συμμετείχαν στην Νομισματική Λατινική Ένωση, είχαν τυπωμένη στην πίσω πλευρά τους την ονομαστική τους αξία σε φράγκα.

Νόμισμα 1 δραχμής του 1873. Στη μία του όψη ο βασιλικός θυρέος με την επιγραφή 'ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ' ενώ στην άλλη η προτομή του Γεωργίου σε νεαρή ηλικία.

Η Εθνική τράπεζα συνέχιζε τις εκδόσεις της, τυπώνοντας το 1867 χαρτονομίσματα των 10, 25 και 100 δραχμών, που ήταν και τα τελευταία Ελληνικά χαρτονομίσματα με τυπωμένη τη μία μόνο όψη τους. Παράλληλα, στα χαρτονομίσματα αυτά του 1867 διακρίνεται και η αλλαγή στον Ελληνικό θρόνο με την αντικατάσταση του θυρεού του έκπτωτου Όθωνα με το θυρέο του Γεωργίου Α που τυπώθηκαν στη Νέα Υόρκη από την Αμερικανική Εταιρεία Χαρτονομισμάτων.

Οι επόμενες εκδόσεις είναι σημαντικές καθώς τα χαρτονομίσματα έχουν πια τυπωμένη και την πίσω τους πλευρά και φέρουν τη σήμανση "N" δίπλα στην αριθμητική αναγραφή της ονομαστικής τους αξίας. Πρόκειται για τις 'νέες δραχμές της Λατινικής Ένωσης.

Χαρτονόμισμα των 25 δραχμών του 1867 με την επισήμανση 'Νέον', σύμβολο της Νομισματικής Λατινικής Ένωσης. Το μέσο μεροκάματο της εποχής ήταν 2-3 δραχμές και με το χαρτονόμισμα αυτό μπορούσες να αποκτήσεις ένα αξιοπρεπές μουλάρι ή πέντε αρνιά.

Στην δεκαετία του 1870 η Λατινική Ένωση δοκιμάζεται σκληρά, νέα μεταλλεία και αλλαγές στις τιμές χρυσού και αργύρου, έκαναν δύσκολη υπόθεση την διατήρηση της ισοτιμίας για τα δύο μέταλλα. Κρούσματα κερδοσκοπίας εμφανίστηκαν καθώς τα νομίσματα αργυρά η χρυσά λιώνονταν κατά περίπτωση, όταν η μεταλλική τους αξία γινόταν υψηλότερη της ονομαστικής. Η οικονομική κρίση της Ελλάδας κάτω από τα προβλήματα της Λατινικής Ένωσης και του βάρους των πολλών και μεγάλων δανείων που είχε, οδήγησε στην υποτίμηση της δραχμής το 1892 κατά 42% προς το Γαλλικό φράγκο.

Μόλις το 1909 μπόρεσε η Ελλάδα να προσχωρήσει πλήρως στον κανόνα χρυσού που είχε υιοθετήσει και η Λατινική Νομισματική Ένωση. Ο κυριότερος λόγος για την αδυναμία αυτή ήταν η αύξηση των δημοσίων δαπανών, τόσο των αμυντικών όσο και των δαπανών υποδομής, που σε μεγάλο βαθμό χρηματοδοτήθηκαν με έκδοση χαρτονομίσματος.

Η νέα δραχμή εξισώθηκε με το γαλλικό φράγκο της Λατινικής Ένωσης και με βάση την ισοτιμία χρυσού-αργύρου που ήταν 15/1, αύξησε την περιεκτικότητά της κατά 0,29 γραμμάρια.

Η απελευθέρωση της Θεσσαλίας και της Ηπείρου από την τουρκική κατοχή, που επετεύχθη κατά τη διάρκεια του Ρωσοτουρκικού πολέμου του 1877-78, κατέστησε αναγκαία τη διατήρηση υψηλών αμυντικών δαπανών, καθώς δημιουργήθηκε κατάσταση έντασης με την Τουρκία. Επίσης, δημιούργησε την ανάγκη αύξησης των δημοσίων δαπανών για την ανασυγκρότηση των δύο νέων επαρχιών. Οι αυξημένες δημοσιονομικές ανάγκες δεν επέτρεψαν την επιτυχή επαναφορά της μεταλλικής μετατρεψιμότητας του νομίσματος.

Οι ανάγκες του Κράτους για χρήμα, που ήταν αυξημένες, καλύπτονταν με δάνεια σε δραχμές, έκδοση ομολογιών που απευθύνονταν στο αποταμιευτικό κοινό και κυρίως δανεισμό σε συνάλλαγμα από το εξωτερικό. Σαν αποτέλεσμα των σοβαρών αναγκών του κράτους σε χρήμα και των δανείων που είχε λάβει, ήρθε πάλι η επιβολή το 1877 της αναγκαστικής κυκλοφορίας του χαρτονομίσματος, που θα κρατήσει για σαράντα τρία χρόνια, μέχρι το 1928 όταν θα ιδρυθεί η Τράπεζα της Ελλάδος. Με τον τρόπο αυτό το κράτος με την έκδοση ακάλυπτου χρήματος από την

Εθνική θα ικανοποιήσει ανορθόδοξα τις ανάγκες του για χρήμα με συνεχή "άρρωστα" δάνεια.

Μια καινούρια εξέλιξη όμως θα έχει ευνοικά αποτελέσματα για την Ελλάδα. Η Τουρκία θα ηττηθεί στον Ρωσοτουρκικό πόλεμο του 1878, και με δύο διαδοχικές συνθήκες, αυτήν του 'Αγίου Στεφάνου' και του 'Βερολίνου', την ίδια χρονιά ο χάρτης της Βαλκανικής θα αλλάξει προς όφελος των υπόδουλων χριστιανικών λαών και κυρίως της Βουλγαρίας. Η Ελλάδα θα επωφεληθεί και αυτή προσάρτωντας με τις συνθήκες αυτές την Θεσσαλία και ένα τμήμα της Ηπείρου.

Το 1882 λόγω της ανάγκης για οικονομικής ανάπτυξης των απελευθερωμένων ελληνικών περιοχών και για κυκλοφορία ελληνικού νομίσματος σε αυτές, ιδρύθηκε μια καινούρια τράπεζα, η **Τράπεζα της Ηπειροθεσσαλίας**. Την έδρα της την είχε στον Βόλο και δημιουργήθηκε από Γάλλους και Έλληνες κεφαλαιούχους με επικεφαλής τον Ανδρέα Συγγρό. Ήταν και αυτή προνομιούχος, δηλαδή είχε από το κράτος δικαίωμα έκδοσης και κυκλοφορίας χαρτονομίσματος στις 'νέες χώρες', όπως τότε ονομάζονταν τα απελευθερωμένα ελληνικά εδάφη.

Η πρώτη έκδοση της Τράπεζας της Ηπειροθεσσαλίας τυπώθηκε λιθογραφικά στην Γαλλία και κυκλοφόρησε το έτος ιδρύσεως της τράπεζας. Στο όνομα της τράπεζας προστέθηκε και ο όρος "Προνομιούχος" εφόσον είχε το δικαίωμα να εκδίδει χαρτονομίσματα.

Η οικονομική κρίση της Ελλάδος, κάτω από το βάρος των υψηλών δανείων σε συνάλλαγμα, αλλά και η συναλλαγματική κρίση της Ευρώπης έφεραν την χώρα σε αδιέξοδο. Η δραχμή είχε χάσει την ισχύ της σε τέτοιο βαθμό, ώστε το 1898 να έχει 48% υπο γαλλικό φράγκο. Παράλληλα σοβαρή κρίση περνούσε και το κυριότερο ελληνικό εξαγωγικό προϊόν, η σταφίδα η τιμή της οποίας ήταν πεσομένη. Η νέα σταφιδική κρίση έδωσε την χαριστική βολή στην κυβέρνηση του Χαρίλαου Τρικούπη που αναγκάστηκε το 1892 να ομολογήσει στην Βουλή μπροστά μπροστά στην Εθνική αντιπροσωπεία 'δυστυχώς επτωχέυσασμεν', αρνούμενη να εξυπηρετήσει τα εξωτερικά δάνεια. Μετά την πτώχευση και την ταπεινωτική ήττα της Ελλάδας από την Τουρκία το 1897, ακολούθησε η εγκαθίδρυση της Διεθνούς Επιτροπής Οικονομικού Ελέγχου.

Η Επιτροπή αυτή έθεσε κάτω από την επιτήρηση της την διαχείριση των οικονομικών της χώρας. Ανάμεσα στα καθήκοντα της ήταν η επίβλεψη της αποπληρωμής των παλαιών δανείων σε συνάλλαγμα προς τους ξένους δανειστές και η καταβολή της πολεμικής αποζημίωσης προς την Τουρκία.

Ένα από τα μέτρα που πήρε επίσης η Επιτροπή υπήρξε και η απαγόρευση κυκλοφορίας νέου χρήματος από τις εκδοτικές τράπεζες μέχρις ότου εξοφληθούν τα παλαιά δάνεια του κράτους προς τις τράπεζες που είχαν χορηγηθεί με το καθεστώς της αναγκαστικής κυκλοφορίας. Έτσι δεν θα υπάρξουν νέες εκδόσεις χαρτονομισμάτων πριν το 1900.

Το κόστος ζωής για μια ακόμη φορά εκτινάσσεται στα ύψη με το μέσο μηνιαίο μισθό να μην υπερβαίνει τις 100 περίπου δραχμές το μήνα. Αξίζει να αναφέρουμε ότι μια οκά ψωμί δύο οκάδες ντομάτες και ένα κοτόπουλο κοστίζουν περίπου 10 δραχμές. Για μια αγορά οικοπέδου δε στα περίχωρα της Αθήνας χρειάζονται γύρω 3000-4000 δραχμές.

Την ίδια χρονιά ιδρύεται μια νέα τράπεζα. Συγκεκριμένα, μετά την επέμβαση των Μεγάλων Δυνάμεων στην Κρήτη, κατά την διάρκεια της επανάστασης του 1897, θα δημιουργηθεί η αυτόνομη **‘Κρητική Πολιτεία’**, στην οποία η Εθνική Τράπεζα μαζί με όμιλο Άγγλων τραπεζιτών θα ιδρύσουν την **Τράπεζα Κρήτης**. Την ιστορία όμως της Κρητικής Πολιτείας και την σχέση της με το νόμισμα θα αναλύσουμε σε άλλο κεφάλαιο της εργασίας αυτής.

Ο Χαρίλαος Τρικούπης, σε ιδιαίτερα σκωπτική γελοιογραφική αναπαράσταση της εποχής της εθνικής χρεοκοπίας (1893), για την οποία θεωρήθηκε υπεύθυνος από τον αντιπάλου του. Εδώ προβάλλεται η ιστορική φράση του **‘Ατυχεώς επτωχεύσαμεν’** και επαναλαμβάνεται πολλάκις η λέξη **‘ανάθεμα’**. Λίγα χρόνια αργότερα άλλοι φανατικοί θα επινοήσουν ένα ακόμη **‘ανάθεμα’**, αυτή την φορά για τον Ελ. Βενιζέλο.

Βασιλιάς Κωνσταντίνος Α', 1913-1917 και 1920-1922

Βασιλιάς των Ελλήνων κατά τα έτη 1913 - 1917 και 1920 - 1922. Ο Βασιλεύς Κωνσταντίνος Α', πρωτότοκος γιός του Βασιλέως Γεωργίου Α' και της Βασίλισσας Όλγας, γεννήθηκε στις 2 Αυγούστου του 1868 και έλαβε το όνομα του πατέρα της μητέρας του, του Μεγάλου Δούκα Κωνσταντίνου της Ρωσίας.

Ο Κωνσταντίνος ανήλθε στο θρόνο μετά το τραγικό γεγονός της δολοφονίας του Γεωργίου Α' την 18η Μαρτίου του 1913 στη Θεσσαλονίκη. Σχεδόν ενάμιση χρόνο αργότερα, η Ευρωπαϊκή ήπειρος βυθίστηκε στη δίνη του πρώτου παγκοσμίου πολέμου.

Η Ελλάδα θα βρεθεί ανάμεσα στις δυο μεγάλες εμπόλεμες παρατάξεις: τις κεντρικές δυνάμεις (Γερμανία και Αυστρο-Ουγγαρία) και τη συμμαχία της Entente (Αγγλία, Γαλλία και Ρωσία). Ο πρωθυπουργός της χώρας Ελευθέριος Βενιζέλος θεωρούσε ότι τα ελληνικά συμφέροντα βρίσκονταν με την πλευρά των Αγγλογάλλων. Αντίθετα, ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος Α' πίστευε στην τελική επικράτηση της Γερμανίας. Τα πολιτικά πάθη έφτασαν στα άκρα. Η Ελλάδα χωρίστηκε στα δύο.

Το 1917 ο Βασιλεύς Κωνσταντίνος δέχτηκε έντονες πιέσεις από τη Γαλλία και τους συμμάχους της στην Αντάντ (Entente), που πολεμούσαν τη Γερμανία. Αν και αρνήθηκε να παραιτηθεί, δέχτηκε ωστόσο να αντικατασταθεί από τον Αλέξανδρο.

Στις πρώτες δεκαετίες του 19^{ου} αιώνα η Ελλάδα ήταν το μόνο εμπόλεμο κράτος που δεν κατέφυγε στην κυκλοφορία ακάλυπτου χαρτονομίσματος για να αυξήσει τους πόρους του. Οι ελληνικές ένοπλες δυνάμεις στην πλευρά των Άγγλο-Γάλλων θα συμβάλλουν αποφασιστικά στην τελική συμμαχική νίκη στο μέτωπο της Μακεδονίας, εναντίον της Βουλγαρίας και της Τουρκίας. Η επέκταση των ορίων της χώρας, η αύξηση του πληθυσμού και η εμφάνιση της δραχμής εκτός των εθνικών συνόρων ήταν παράγοντες που έκαναν την δραχμή να απολαμβάνει την ίδια υπόληψη με την αγγλική λίρα και το δολλάριο. Παρά τις δραματικές αυτές εξελίξεις η κυκλοφορία του χαρτονομίσματος δεν διαταράχθηκε ιδιαίτερα. Η σταθεροποίηση της ελληνικής οικονομίας στη δεκαετία του 1900 είχε αποδώσει καρπούς. Ένας πρόσθετος όμως λόγος αισιοδοξίας ήταν κι οι διαβεβαιώσεις από πλευράς των συμμάχων ότι οι στρατιωτικές ελληνικές και συμμαχικές δαπάνες κατά τη διάρκεια των πολεμικών γεγονότων θα καταβάλλονταν από τους συμμάχους μετά το τέλος των επιχειρήσεων.

Στην Ελλάδα, η εκλογική ήττα του Βενιζέλου το 1920 έφερε τον Κωνσταντίνο πίσω στο θρόνο και το Βενιζέλο αυτοεξόριστο. Τα παλαιά πολιτικά πάθη των Βασιλικών και Βενιζελικών θα ξαναζωντανέψουν...

Η Ελλάδα όμως στις αρχές του 1922 βρίσκεται να μάχεται μόνη της στη Μικρά Ασία. Το οικονομικό κόστος ήταν μεγάλο και οι οφειλόμενες πιστώσεις του Α'

Παγκοσμίου Πολέμου από τους συμμάχους καθυστερούσαν ή και ανακαλούνταν λόγω των πολιτικών εξελίξεων. Διάφορες διεθνείς πολιτικές διαβουλεύσεις για την ειρηνική ελληνική απεμπλοκή δεν θα φέρουν κανένα αποτέλεσμα.

Το 1922 η δραχμή θα κλονιστεί και το κράτος, που αναζητούσε χρήματα για να καλύψει τις τεράστιες ανάγκες του, καταφεύγει σ' έναν πραγματικά πρωτότυπο τρόπο εύρεσης χρήματος, τον αναγκαστικό δανεισμό του 1922, όταν όλα τα χαρτονομίσματα που κυκλοφορούσαν **κόπηκαν στη μέση**.

Το ένα κομμάτι παρέμεινε στον κάτοχο, αντιπροσωπεύοντας τη μισή αναγραφόμενη ονομαστική του αξία. Το δεύτερο δόθηκε στο κράτος με αντάλλαγμα ομολογίες του αναγκαστικού δανείου της 25ης Μαρτίου του 1922 που θα εξοφλούνταν από το δημόσιο μέσα στα επόμενα 20 χρόνια με επιτόκιο 6,5 %. Με τον τρόπο αυτό στην ουσία το κράτος δανείστηκε απ' όλους υποχρεωτικά το μισό ποσό των χαρτονομισμάτων τους. Το συνολικό ποσό του δανεισμού αυτού έφτασε το ένα δισεκατομμύριο πεντακόσια εβδομήντα εκατομμύρια δραχμές.

Ίσως ένα από τα πιο παράδοξα γεγονότα στην ιστορία της δραχμής. Το κράτος θα δανειστεί από τους πολίτες κόβοντας τα χαρτονομίσματα στη μέση.

Για το σύνολο του χαρτονομίσματος που κατ' αυτόν τον τρόπο αποσύρθηκε, το κράτος κυκλοφόρησε για τις δικές του ανάγκες, νέο ολόκληρο χαρτονόμισμα με την επισήμανση Νέον, δηλώνοντας μ' αυτόν τον τρόπο ότι η πραγματική του αξία συμφωνούσε με την ονομαστική του. Για τις νέες αυτές δραχμές χρησιμοποιήθηκαν ήδη παλαιότερα τυπωμένα χαρτονομίσματα της Εθνικής, των ετών 1918 έως 1922.

Στις 27 Σεπτεμβρίου του 1922, ο θρόνος πέρασε στο Διάδοχο Γεώργιο, ο οποίος ονομάστηκε Γεώργιος Β'. Τέσσερις μήνες αργότερα, στις 11 Ιανουαρίου του 1923, ο Βασυλεύς Κωνσταντίνος Α' πέθανε σε ένα ξενοδοχείο στο Παλέρμο της Σικελίας.

Οι μικρές νομισματικές αξίες της εποχής κυκλοφορούσαν από το ίδιο το κράτος σε μεταλλικό νόμισμα (κέρματα). Κατ' εξαίρεση κάτω από ειδικές συνθήκες όταν υπήρχε αδυναμία από το κράτος να κυκλοφορήσει μεταλλικά κέρματα (λόγω κόστους του ίδιου του μετάλλου ή αδυναμία εύρεσής του) το ίδιο το κράτος κυκλοφόρησε χαρτονομίσματα μικρών αξιών (αντί για κέρματα). Τα χαρτονομίσματα

αυτά ονομάστηκαν κερματικά γραμμάτια και οι εκδόσεις τους άρχιζαν από το 1917 και συνεχίζονται μέχρι το 1953.

Ο ουσιαστικός νόμος που καθόριζε την έκδοση των κερματικών γραμματίων του κράτους και που ίσχυε από το 1917 έως το 1953 ήταν ο νόμος 991 του 1917 περί παροχής αδείας προς κοπή αργυρών κερμάτων και έκδοση κερματικών γραμματίων. Σύμφωνα με το νόμο αυτόν επιτράπηκε στις περιπτώσεις που δεν ήταν δυνατή η έκδοση αργυρών κερμάτων η απ' ευθείας έκδοση από το Υπουργείο Οικονομικών χάρτινων κερματικών γραμματίων της μίας και δύο δραχμών. Ο νόμος αυτός με τις αλλαγές που αργότερα επακολούθησαν αποτέλεσε το νομικό πλαίσιο έκδοσης των κερματικών γραμματίων. Από τότε μέχρι το 1953 κατά καιρούς το ίδιο το κράτος θα εκδίδει όταν υπάρχει ανάγκη χάρτινα κέρματα μικρών αξιών: Τα κερματικά γραμμάτια. Εκτεταμένη χρήση τέτοιων κερματικών τραπεζογραμματίων θα γίνει στην περίοδο 1918 έως 1953 οπότε πλέον δεν θα ξανακυκλοφορήσουν με την οριστική τους αντικατάσταση από μεταλλικά κέρματα.

Κερματικό γραμμάτιο 2 δραχμών του 1918.
Χαρακτηριστικό παράδειγμα της αδυναμίας του κράτους να εκδώσει κέρματα λόγω του κόστους του μετάλλου που ξεπερνούσε την αξία του νομίσματος.

Από καθαρά οικονομική άποψη η αξία των κερμάτων της εποχής δεν ήταν καθόλου ευκαταφρόνητη, αν σκεφτούμε ότι μια δεκάρα της εποχής αντιστοιχούσε σε σημερινή αγοραστική αξία με 50 λεπτά του ευρώ και ότι μια ημερήσια Αθηναϊκή εφημερίδα κόστιζε τότε ένα πενήνταρι.

Ελληνική Δημοκρατία, 1923-1935

Οι εκλογές του Δεκεμβρίου του 1923 ανέδειξαν ένα κοινοβούλιο όπου τη συντριπτική πλειοψηφία την είχαν οι αντιμοναρχικοί. Στις 25 Μαρτίου του 1924 ανακηρύχθηκε αβασίλευτος δημοκρατία. Η νέα Ελληνική Δημοκρατία πέρασε από διαδοχικές κρίσεις. Το Μάρτιο του 1935 έλαβε χώρα μια σοβαρή αλλά ανεπιτυχής εξέγερση υπό το Βενιζέλο και το Στρατηγό Πλαστήρα. Τον Ιούλιο του ίδιου έτους ο Αναπληρωτής Πρωθυπουργός Στρατηγός Κονδύλης δήλωσε ότι πίστευε πως πρέπει να αποκατασταθεί η συνταγματική μοναρχία, καθώς θεωρούσε ότι αυτή θα επέφερε την ομαλότητα και τον σεβασμό στο κράτος. Ο Κονδύλης έγινε Πρωθυπουργός τον Οκτώβριο του 1935, και στις 3 Νοεμβρίου του ίδιου έτους διεξήχθη δημοψήφισμα σχετικά με την επαναφορά της μοναρχίας. Ο Βασιλεύς Γεώργιος Β΄ και ο Διάδοχος Παύλος επέστρεψαν στην Ελλάδα στις 25 Νοεμβρίου του 1935.

Στα τέλη του 1924 επικράτησε υψηλή ζήτηση συναλλάγματος στην ελληνική αγορά. Η Εθνική Τράπεζα προσπάθησε να ικανοποιήσει αυτή την αυξημένη ζήτηση, προχωρώντας στην αύξηση της προσφοράς ξένου νομίσματος, γεγονός που οδήγησε στη μείωση των συναλλαγματικών της αποθεμάτων. Αυτή η τάση συνεχίστηκε και κατά το οικονομικό έτος 1925-26. Περιορίστηκε έτσι σημαντικά η δυνατότητα της Εθνικής Τράπεζας να ελέγχει τη νομισματική κυκλοφορία με βάση τα συναλλαγματικά της αποθέματα καθώς και η ικανότητά της να διατηρεί την τιμή του συναλλάγματος σε θεμιτά επίπεδα. Η τιμή άλλωστε της στερλίνας διέγραψε ανοδική πορεία από τον Ιανουάριο 1925, γεγονός που δημιούργησε τάσεις κερδοσκοπίας. Η Εθνική Τράπεζα χρησιμοποιώντας ως κάλυμμα τους λογαριασμούς σε στερλίνες της Επιτροπής Αποκατάστασης Προσφύγων προχώρησε το Μάρτιο του 1925 σε έκδοση χαρτονομίσματος. Ενεργούσε έτσι σαν να είχαν περιέλθει στην κατοχή και όχι στη φύλαξη της Εθνικής Τράπεζας οι στερλίνες του δανείου.

Η πτώση όμως της αξίας της δραχμής συνεχίστηκε. Στις 31 Δεκεμβρίου 1925 η στερλίνα ξεπέρασε τις 375 δραχμές και η κυκλοφορία έφτασε τα 5.339.000.000 δραχμές έναντι 4.896.000.000 του Δεκεμβρίου 1924. Η πτώση της αξίας της δραχμής έναντι της στερλίνας ήταν μεγαλύτερη από την αύξηση της κυκλοφορίας, εξέλιξη που επέτεινε τη φθίνουσα εμπιστοσύνη του κοινού στο εθνικό νόμισμα.

Ο δείκτης του κόστους ζωής αυξήθηκε από 1.414 το 1924 (έτος βάσης, 1914:100) σε 1.633 το 1925. Το ψωμί στην Αθήνα από 4,36 δραχμές το 1924 έφτασε τις 7,35 το 1926 και το γάλα από 6,27 τις 8,79. Ο πληθωρισμός συνοδευόταν από στενότητα κεφαλαίων και ο επιχειρησιακός κόσμος ζητούσε νέα έκδοση νομίσματος, καθώς οι εκδόσεις ως τότε προορίζονταν για την κάλυψη των δημόσιων αναγκών, ενώ το πιστοδοτικό κύκλωμα αδυνατούσε να χρηματοδοτήσει τις άμεσες επιχειρησιακές ανάγκες.

Η θέση της Εθνικής Τράπεζας στις αρχές του 1926 δεν ήταν καθόλου αξιοζήλευτη. Από τον Ιούλιο του προηγούμενου έτους είχε πιασεί τις πληρωμές της, αλλά εξακολουθούσε να χάνει τα πλασματικά της καλύμματα, καθώς η Επιτροπή Αποκατάστασης Προσφύγων ενεργούσε αναλήψεις από το λογαριασμό της, όπως άλλωστε και οι καταθέτες ωθούμενοι από την αυξημένη ζήτηση χρήματος. Υπό τις συνθήκες αυτές η διοίκηση της Τράπεζας εισηγήθηκε στην κυβέρνηση την επιβολή αναγκαστικού δανείου ως τη μόνη εφικτή λύση στο οικονομικό της αδιέξοδο, το οποίο είχε αντίκτυπο σε ολόκληρη την εθνική οικονομία. Με αποδεκατισμένα τα

αποθέματά της από τις πιστώσεις προς το Δημόσιο (κυρίως για έργα αποκατάστασης των προσφύγων), η Τράπεζα αδυνατούσε να ασκήσει το πιστοδοτικό της έργο και ο επιχειρησιακός τομέας είχε στερηθεί την πιο σημαντική πηγή δανεισμού του.

Το νέο αναγκαστικό δάνειο εφαρμόστηκε με τον ακόλουθο τρόπο: Όλα τα τραπεζογραμμάτια (εκτός από τις καταθέσεις) από 50 δραχμές και πάνω κόπηκαν σε δύο σελέχη. Το ένα αντιπροσώπευε τα 3/4 του συνόλου και εξακολούθησε να λειτουργεί ως χαρτονόμισμα, ενώ το άλλο 1/4 μετατρεπόταν σε ομολογία κρατικού δανείου εικοσαετούς διάρκειας με ετήσιο επιτόκιο 6% και δικαίωμα συμμετοχής σε λαχειφόρο κλήρωση.

Για μία ακόμη φορά το κράτος δανείζεται από του πολίτες, αυτή την φορά όμως κόβει το 1/4 του χαρτονομίσματος.

Από τις αρχές Μαρτίου ωστόσο η δραχμή άρχισε πάλι την πτωτική της πορεία και ως τα μέσα Απριλίου έφτασε σε επίπεδα χαμηλότερα από εκείνα στα οποία βρισκόταν πριν από την επιβολή του αναγκαστικού δανείου του 1926. Η κυβερνητική εξάλλου πολιτική να διαθέτει η Εθνική Τράπεζα μεγάλες ποσότητες ξένου συναλλάγματος στην αγορά, για να σταθεροποιηθεί η τιμή της δραχμής, είχε ως αποτέλεσμα να κινδυνεύουν τα συναλλαγματικά αποθέματα της Τράπεζας, χωρίς να σταματήσει και η πτώση της δραχμής. Από το Μάιο του 1925 ως τον Αύγουστο του 1926 η δραχμή έχασε το 55% της αξίας της έναντι της στερλίνας (460 δραχμές τον Αύγουστο).

Αμέσως μετά την πτώση της δικτατορίας του Πάγκαλου (1926) η κακή οικονομική κατάσταση της χώρας απαιτούσε ριζικές και άμεσες παρεμβάσεις. Σχηματίστηκε οικουμενική κυβέρνηση υπό τον Ζαΐμη. Καθώς η Ελλάδα, χρειάζεται νέα δάνεια από το εξωτερικό, τίθεται και πάλι υπό την κηδεμονία των πιστωτών της υπό την προεδρεία του Γενικού Γραμματέα της επιτροπής εμπειρογνομόνων, Avenol, που αυτή τη φορά συστήνουν τη δημιουργία ανεξάρτητης κεντρικής τράπεζας, επιφορτισμένης με τη διατήρηση της νομισματικής σταθερότητας.

Η πρόταση αυτή έγινε δεκτή και στις 15 Σεπτεμβρίου του 1927 με την υπογραφή του πρωτοκόλλου της Γενεύης ορίστηκαν οι όροι κάτω από τους οποίους η Κοινωνία των Εθνών θα έδινε την εγγύησή της για τη σύναψη διεθνούς δανείου προς την Ελλάδα ύψους 9.000.000 λιρών Αγγλίας. Το δάνειο αυτό θα χρησιμοποιείτο για τη σταθεροποίηση της δραχμής, την εκκαθάριση παλαιών διεθνών οφειλών της χώρας και την αποκατάσταση των προσφύγων.

Ένας από τους όρους του πρωτοκόλλου της Γενεύης ήταν η υποχρέωση από ελληνικής πλευράς για δημιουργία ξεχωριστής εκδοτικής τράπεζας με την επωνυμία "Τράπεζα της Ελλάδος". Η νέα αυτή εκδοτική τράπεζα άρχισε τη λειτουργία της στις 14 Μαΐου του 1928 κάτω από εξαιρετικά καλές συνθήκες.

Η Τράπεζα της Ελλάδος ιδρύεται στις 14/05/1928, και η δραχμή εντάσσεται και πάλι στον κανόνα χρυσού-συναλλάγματος στο επίπεδο 1.000 γρμ. χρυσού ίσο με 51.212,87 δραχμές. Η σύνδεση της δραχμής με τον χρυσό έγινε μέσω της Αγγλικής λίρας με ισοτιμία : 1 λίρα Αγγλίας = 375 δραχμές.

Το κτίριο της Τράπεζας της Ελλάδος στην οδό Πανεπιστημίου.

Την ίδια χρονιά ο Ελευθέριος Βενιζέλος επανέρχεται στην ενεργή πολιτική σκηνή της χώρας και οι κυβερνήσεις του θα προσπαθήσουν μέχρι το 1932 να ανασυγκροτήσουν την εθνική οικονομία που ακόμα υπέφερε από τα καταστροφικά γεγονότα του 1922.

Μία από τις προτεραιότητες του Βενιζέλου ήταν η αναδιαπραγμάτευση των πολεμικών αποζημιώσεων που οφείλοντο στην Ελλάδα από τον Α' παγκόσμιο πόλεμο. Στον τομέα αυτό πέτυχε νέες ευνοϊκές ρυθμίσεις και η οικονομική βοήθεια που θα λάβαινε η χώρα τα επόμενα 30 χρόνια ήταν σημαντικότερη.

Με την ίδρυση της νέας τράπεζας, της μεταβιβάστηκαν στοιχεία ενεργητικού (κυρίως χρυσός και ομόλογα του Δημοσίου) και παθητικού (το εκδοθέν χαρτονόμισμα και ιδίως οι καταθέσεις του Δημοσίου) από την Εθνική Τράπεζα.

Η Τράπεζα της Ελλάδος άρχισε τη λειτουργία της τον Μάιο του 1928 με προσωπικό 500 ατόμων. Στη συνέχεια η Τράπεζα άνοιξε έναν αριθμό πρακτορείων και υποκαταστημάτων κυρίως για την τροφοδότηση των τοπικών αγορών σε χαρτονόμισμα και για τη διενέργεια πληρωμών ή και εισπράξεων για λογαριασμό του Δημοσίου. Στις 4 Απριλίου 1938 η έδρα της Τράπεζας μεταφέρθηκε στη σημερινή της θέση.

Κατοστάρικο της εποχής. Αν σκεφτούμε ότι ο μέσος μισθός κυμαινόταν στις 1.000-1.500 δραχμές τότε συμπερνούμε ότι ένας απλός εργάτης σπάνια το έβλεπε.

Με πέντε από τα χιλιάρικά του 1918 που κυκλοφορούσαν για είκοσι τουλάχιστον χρόνια μπορούσες να αγοράσεις ένα οικόπεδο 1.000 τ.μ. έξω από την Αθήνα.

Η κατάρρευση του χρηματιστηρίου της Νέας Υόρκης το 1929 δημιούργησε πολύ μεγάλη κρίση στην παγκόσμια οικονομία. Στις 20/10/1931 η Αγγλία, λόγω της συνεχιζόμενης κρίσης, εγκαταλείπει την σταθερή ισοτιμία λίρας-χρυσού και αφήνει το νόμισμα της να υποτιμηθεί ελεύθερα.

Η ελληνική αγορά αντέδρασε με πανικό στις καινούργιες εξελίξεις και φοβούμενη την τύχη της δραχμής πολιόρκησε τις τράπεζες αλλάζοντας τις δραχμές με συνάλλαγμα. Μέσα σε πέντε μέρες η τράπεζα της Ελλάδος αντάλλαξε δραχμές με συνάλλαγμα ύψους 3.613.961 δολαρίων, ποσό που αντιστοιχούσε σχεδόν στο τότε σύνολο των συναλλαγματικών της αποθεμάτων.

Κάτω από αυτές τις συνθήκες η κυβέρνηση αναγκάστηκε να δημοσιεύσει τον πρώτο αναγκαστικό νόμο 'Προστασίας' του εθνικού νομίσματος, βάζοντας για πρώτη φορά περιορισμούς στη μέχρι τότε ελεύθερη διακίνηση συναλλάγματος και χρυσού χώρα. Με νομοθετικό διάταγμα το Φεβρουάριο του 1932, η τράπεζα της Ελλάδος απαλλάχθηκε από την υποχρέωση της να ανταλλάσσει τις ελληνικές δραχμές με συνάλλαγμα. Η αγοροπωλησία συναλλάγματος επιτράπηκε για πραγματικές μόνο εμπορικές ανάγκες.

Οι εξαγωγείς ελληνικών προϊόντων υποχρεώθηκαν να δραχμοποιούν αμέσως τις εισπράξεις τους από το εξωτερικό στην Τράπεζα της Ελλάδος. Λίγους μήνες αργότερα ήταν πια φανερό ότι τα οικονομικά μέτρα σταθεροποίησης της δραχμής είχαν αποτύχει και στις 26 Απριλίου του 1932, με το νόμο 5422, η κυβέρνηση επανήλθε στο παλαιό γνωστό καθεστώς της αναγκαστικής κυκλοφορίας παίρνοντας παράλληλα σκληρότερα μέτρα αστυνόμευσης για το συνάλλαγμα και τη νομισματική κυκλοφορία.

Η αποτυχία της προσπάθειας σταθεροποίησης της δραχμής και η επαναφορά του μέτρου της αναγκαστικής κυκλοφορίας θα αποτελέσουν αντικείμενο έντονης

κριτικής από την αντιπολίτευση του λαϊκού κόμματος προς την κυβέρνηση των φιλελευθέρων του Ελευθέριου Βενιζέλου. Κάτω από το βάρος της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης ο Βενιζέλος θα χάσει τις επόμενες εκλογές.

Η νέα κυβέρνηση, που σχηματίστηκε στα τέλη του 1932 από το λαϊκό κόμμα υπό τον Παναγιώτη Τσαλδάρη, έθεσε ακόμη και θέμα ύπαρξης της Τράπεζας της Ελλάδος.

Για να προστατεύσει η χώρα μας την σταθερή ισοτιμία της δραχ. με το χρυσό, που μέχρι τότε ήταν συνδεδεμένη μέσω της Αγγλικής λίρας, παίρνει την απόφαση να συνεχιστεί η ισοτιμία αυτή με το χρυσό μέσω του Αμερικάνικου δολαρίου. Η νέα ισοτιμία ορίστηκε σε 1 δολάριο ΗΠΑ ίσο με 77,05 δραχμές. Το 1933 οι ΗΠΑ εγκαταλείπουν το χρυσό σε νομισματική βάση και ένα χρόνο αργότερα θα υποτιμήσουν το νόμισμα τους. Το γεγονός αυτό ενίσχυσε την Ελληνική δραχμη.

Μετά την αποτυχία του Βενιζελικού κινήματος, ο νέος ισχυρός πολιτικός άνδρας, Γεώργιος Κονδύλης επανέφερε το 1936 τη Βασιλεία και τον Γεώργιο Β από την εξορία. Την ίδια χρονία, στις 4 Αυγούστου, ο νέος πρωθυπουργός, Ιωάννης Μεταξάς, ανέστειλε άρθρα του Συντάγματος ανοίγοντας έτσι το δρόμο για την εγκαθίδρυση του δικτατορικού του καθεστώτος.

Τα νομίσματα που κόβονται είναι χαλκονικέλινα νομίσματα των 2 και 1 δραχμής καθώς και 20 και 50 λεπτών. Φέρουν την απερίτητη κεφαλή της Αθήνας στην μια όψη τους. Την λίτη αυτή εμφάνιση θα αντισταθμίσουν το 1930 αργυρά κέρματα των 10 και 20 δραχμών με τις κεφαλές της Δήμητρας και του Ποσειδώνα αντίστοιχα. Με εξαίρεση την περίπτωση του Φοίνικα, όλα τα άλλα σχέδια που επιλέγησαν, ήταν όπως διαπιστώνουμε, σύμβολα αρχαιοελληνικά, ενώ από κανένα νόμισμα δεν έλλειπε η αναγραφή «Ελληνική Δημοκρατία».

Οι καλλιτέχνες που φιλοτέχνησαν τα νομίσματα αυτά ήταν οι Percy Metcalfe, Langford Jones, Kruger Gray και Μιχαήλ Αξελό.

Νόμισμα της 1 δραχμής του 1926 όπου στην μία όψη απεικονίζεται η Αθηνά με περικεφαλαία.

Βασιλιάς Γεώργιος Β', 1935-1947

Βασιλιάς της Ελλάδας, γιος του βασιλιά Κωνσταντίνου, εγγονός του Γεωργίου του Α'. Ανέβηκε στο θρόνο το 1922, ύστερα από την παραίτηση του πατέρα του, μετά την επανάσταση του Σεπτεμβρίου του 1922. Το 1923 υποχρεώθηκε να αποχωρήσει στο εξωτερικό, με υπόδειξη της επαναστατικής κυβέρνησης. Γύρισε στην Ελλάδα μετά το δημοψήφισμα της 3ης Νοεμβρίου 1935. Στις 4 Αυγούστου 1936 υπέγραψε το διάταγμα κήρυξης δικτατορίας από τον Ιωάννη Μεταξά. Το Μάιο του 1941 έφυγε στο εξωτερικό, μετά την κατάληψη της Κρήτης από τους Γερμανούς. Ξαναγύρισε την 1η Σεπτεμβρίου του 1946, ύστερα από δημοψήφισμα, και πέθανε από συγκοπή καρδιάς την 1η Απριλίου του 1947 στην Αθήνα.

Ο Γεώργιος Β'. Ο τρίτος βασιλιάς της οικογένειας Γλόμπουργκ

Η εγκαθίδρυση του δικτατορικού καθεστώτος της 4ης Αυγούστου και η συνακόλουθη μεταβολή στη μορφή της διακυβέρνησης δεν αποτέλεσε τομή ως προς τη διαχείριση των οικονομικών της χώρας.

Η έναρξη των πολεμικών γεγονότων στην Ευρώπη το 1939 δημιούργησε ανησυχία στην ελληνική αγορά. Στις 28 Οκτωβρίου του 1940, με την επίθεση της Ιταλίας ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος θα αρχίσει και για την Ελλάδα. Μπροστά σε ένα δεύτερο κύμα πανικού και αναλήψεων τραπεζικών καταθέσεων, η Τράπεζα της Ελλάδος αναγκάστηκε αυτή τη φορά να δεσμεύσει προσωρινά τις τραπεζικές καταθέσεις.

Κρατικό χαρτονόμισμα της 1 δραχμής που κυκλοφόρησε το 1941. Επάνω δεν αναγράφεται η τιμή αλλά το πολίτευμα της χώρας.

Όσον αφορά τα κέρματα, το 1935 το Νομισματοκοπείο του Birmingham στην Αγγλία θα εκδόσει νομίσματα των 20 και 100 δραχμών από χρυσό και αργυρό. Τα νομίσματα αυτά δεν θα κυκλοφορήσουν ποτέ στην Ελλάδα λόγω του πολέμου, γι' αυτό και έχουν σήμερα τεράστια συλλεκτική αξία.

Νόμισμα τεράστιας συλλεκτικής αξίας το αργυρό 20δραχμό που εκδόθηκε στην Αγγλία το 1936. Τρία από αυτά αντιπροσώπευαν το μέσο μεροκάματο.

Τον Απρίλιο του 1941, μετά τις συνεχείς ελληνικές επιτυχίες στα Βουλά της Αλβανίας εναντίον των Ιταλών, η Γερμανία θ' εξαπολύσει τη δικιά της επίθεση μέσω των ελληνοβουλγαρικών συνόρων. Κάτω από τη συντριπτική ισχύ του εχθρού το ελληνικό μέτωπο διασπάσθηκε και η γερμανική προέλαση προς την Αθήνα ήταν ταχύτατη. Μπροστά στην κάθοδο των γερμανικών μηχανοκίνητων μονάδων η κυβέρνηση της χώρας, με το νέο πρωθυπουργό Εμμανουήλ Τσουδερό και το Βασιλιά Γεώργιο Β' θα εγκαταλείψουν στις 22 Απριλίου την Αθήνα, φεύγοντας για την Κρήτη.

Στην κατεχόμενη Ελλάδα η εξέλιξη της κυκλοφορίας του χρήματος ήταν καταστροφική. Οι τρεις στρατιωτικές διοικήσεις η Γερμανική, Ιταλική και Βουλγαρική θα θέσουν σε κυκλοφορία, η κάθε μια στις ζώνες κατοχής τους, Το δικό τους χαρτονόμισμα: Οι Γερμανοί τα γερμανικά στρατιωτικά μάρκα, οι Ιταλοί καινούργιες μεσογειακές δραχμές, ενώ οι Βούλγαροι τα μητροπολιτικά Βουλγαρικά λέβα που κυκλοφορούσαν στην Βουλγαρία.

Τα γερμανικά μάρκα κατοχής και η μεσογειακή δραχμή κυκλοφόρησαν στην επικράτεια της χώρας, ενώ στα Ιόνια νησιά κυκλοφόρησε η ιονική δραχμή. Τα βουλγαρικά λέβα κυκλοφόρησαν μόνο στην Ανατολική Μακεδονία. Τα νομίσματα, μη έχοντας καμμία απολύτως ανταλλακτική αξία στο εξωτερικό, γρηγορά αποσύρθηκαν από την κυκλοφορία και από την 1^η Αυγούστου του 1941, η δραχμή αποτέλεσε και πάλι το μοναδικό μέσο συναλλαγών. Ταυτόχρονα θέτοντας υπο τον πλήρη έλεγχο τους το εκδοτικό ίδρυμα της χώρας, οι δυνάμεις κατοχής προχώρησαν στην μαζική και ανεξέλεγκτη έκδοση χαρτονομίσματος, χρηματοδοτώντας έτσι με πληθωριστικό τρόπο της πολεμικές τους ανάγκες. Η απόσυρση των ξένων νομισμάτων και η επαναφορά της δραχμής δεν συνεισέφερε απολύτως τίποτα στην χαλιναγώγηση των πληθωριστικών προσδοκιών, αφού οι δυνάμεις κατοχής, αντί να επιβαρύνονται οι ίδιες με την κοπή νέου χρήματος, ήταν τώρα σε θέση να αντλούν πιστώσεις απεριόριστου ύψους, απ' ευθείας από την Τράπεζα της Ελλάδος. Η πραγματική αξία των νεοεκδιδόμενων χαρτονομισμάτων για τους Έλληνες καταναλωτές ήταν πολύ

μικρότερη από την αξία για τις δυνάμεις κατοχής, αφού οι τελευταίοι είχαν το αποκλειστικό δικαίωμα αγοράς όλου του εθνικού προϊόντος στον τόπο παραγωγής του, σε τιμές που οι ίδιες καθόριζαν σε εξαιρετικά χαμηλά επίπεδα. Μέσα σε ένα χρόνο, το 1941, η νομισματική κυκλοφορία αυξήθηκε κατά 117%, ο δείκτης κόστους ζωής κατά 252% και η τιμή της χρυσής λίρας Αγγλίας κατά 299%.

Τα γερμανικά κατοχικά μάρκα

Οι ιταλικές μεσογειακές δραχμές

Τα βουλγάρικα λέβα

Το φαινόμενο του **υπερπληθωρισμού** εμφανίζεται στην Ελλάδα το Νοέμβριο του 1943, όταν σημειώθηκε απότομη αύξηση της ταχύτητας κυκλοφορίας του χρήματος, οφειλόμενη στην άνοδο των προσδοκίων για μελλοντικό πληθωρισμό. Το μήνα αυτό όταν η δραχμή είχε χάσει παντελώς την αγοραστική της αξία, και το μεγαλύτερο μέρος των συναλλαγών διεξαγόταν με **αντιπραγματισμό**, οι αρχές κατοχής άρχισαν να διωχετεύουν στην χρηματαγορά της Αθήνας χρυσές λίρες Αγγλίας και χρυσά Γαλλικά εικοσόφραγκα. Παράλληλα, όμως, η ταχύτητα κυκλοφορίας του χρήματος σημείωσε δραματική αύξηση, φαινόμενο που εμφανίζεται σε όλους τους υπερπληθωρισμούς καθώς το κοινό δεν είχε καμία εμπιστοσύνη της δραχμής, στάθηκε μαζικά στον αποθησαυρισμό χρυσών λιρών υποκαθιστώντας έτσι τα χαρτονομίσματα. Ο χρυσός αποτέλεσε το κύριο μέσο συναλλαγών και διαφύλαξης πλούτου, όχι μόνο κατά την κατοχική περίοδο αλλά και στην πρώτη μεταπολεμική περίοδο. Κατά τον τελευταίο χρόνο της κατοχής, το δημοσιονομικό και νομισματικό σύστημα της χώρας κατέρρευσε εντελώς.

Συμπέρασμα, ήταν ότι ο υπερπληθωρισμός προκάλεσε φυγή από τις χάρτινες δραχμές και την επάνοδο σε έναν ιδιότυπο «κανόνα χρυσού». Η εισαγωγή χρυσών λιρών προκάλεσε την αντικατάσταση του χαρτονομίσματος, το οποίο, παρά το ότι αποτελούσε νόμιμη προσφορά χρήματος, ουδείς ήθελε να διακρατεί λόγω της ταχύτερης απώλειας της αξίας του.

Για να ικανοποιηθούν οι αυξημένες ανάγκες σε χρήμα τόσο για τις καταβολές που ζητούσαν οι αρχές κατοχής, όσο και για τις ανάγκες του δημοσίου, η Τράπεζα της Ελλάδος αναγκάστηκε να τυπώνει συνέχεια χαρτονομίσματα. Οι εκδόσεις αυτές, που ονομάζονται σήμερα κατοχικές, θα τυπωθούν για πρώτη φορά σε ελληνικό τυπογραφείο, τόσο όμως η ποιότητά τους όσο και η αισθητική τους είναι υποβαθμισμένη.

Λόγω του αυξημένου πληθωρισμού συνεχώς θα μπαίνουν σε κυκλοφορία νέες εκδόσεις, με υψηλότερες ονομαστικές αξίες. Έτσι, στις 20 Δεκεμβρίου του 1942 τέθηκε για πρώτη φορά σε κυκλοφορία χαρτονόμισμα των 10.000 δρχ., στις 12 Αυγούστου του 1943 χαρτονόμισμα των 25.000 δρχ. και στις 14 Ιανουαρίου του 1944 των 50.000 δρχ. Αργότερα η κατάσταση έγινε ανεξέλεγκτη: εκδίδονται χαρτονομίσματα των 100.000, των 500.000 και 1.000.000 δραχμών και ο εκπληκτικός αυτός ρυθμός συνεχίστηκε.

Λξίζει να σημειώσουμε ότι από το 1942 και μέχρι το 1945 τα χαρτονομίσματα χάσαν εντέλως την αγοραστική τους αξία. Κανείς δεν μπορούσε να κάνει οτιδήποτε με αυτά. Μέχρι και το τελευταίο θρυλικό χαρτονόμισμα των 100.000.000.000 είχε μηδαμινή αξία και αντιστοιχούσε σε σημερινά λεφτά περί των 10-15 λεπτών. Καμιά φορά τα χρησιμοποιούσαν ακόμα και παιδιά για να παίζουν! Η σχέση δε με την Αγγλική λίρα ήταν μία λίρα προς 71.000.000.000.000 δραχμές!

Με την άφιξη του Γεωργίου Παπανδρέου στην Ελλάδα το Νοέμβριο του 1944, τυπώθηκε το μεγαλύτερο χαρτονόμισμα σε ονομαστική αξία στην ιστορία της ελληνικής οικονομίας, 100.000.000.000 δραχμών!!!

Η κορύφωση ήρθε με τα δύο τελευταία "κατοχικά" χαρτονομίσματα των 10 και 100 δισεκατομμυρίων δραχμών που τυπώθηκαν τον Οκτώβριο και τον Νοέμβριο του 1944, λίγες μόνο μέρες μετά την απελευθέρωση.

Ο χρυσός θα έρθει και πάλι στην επιφάνεια, αφού όταν υπήρχε αποτελούσε το πιο αποδεκτό μέσο συναλλαγής. Παρά τη συνεχή υποτίμηση και την αναξιοπιστία του νομίσματος, οι ανάγκες για χαρτονόμισμα στην περίοδο της κατοχής ήταν τεράστιες.

Ιδιαίτερα το 1944 τα συμβεβλημένα με την Τράπεζα της Ελλάδος τυπογραφεία δούλευαν επί 24ώρου βάσεως για να καλύψουν τις ημερήσιες ανάγκες σε χρήμα του στρατού κατοχής, του δημοσίου και των αναγκών της Τράπεζας.

Μετά τη γερμανική υποχώρηση τον Οκτώβριο του 1944 και την άφιξη της ελληνικής κυβέρνησης στην Ελλάδα, η οικονομική κατάσταση θα είναι απελπιστική. Το κράτος δεν είχε καθόλου έσοδα, η γεωργική παραγωγή ήταν ανύπαρκτη και η βιομηχανία ήταν ουσιαστικά κατεστραμμένη. Η νομισματική κατάσταση δήλωνε κι αυτή το μέγεθος της καταστροφής. Με τη βοήθεια της Βρετανικής στρατιωτικής αποστολής παίρνονται τα πρώτα πρακτικά μέτρα τόσο για την οργάνωση του κρατικού μηχανισμού όσο και για την επίλυση των βασικών προβλημάτων διαβίωσης του πληθυσμού που λιμοκτονεί.

Ένα από τα μέτρα αυτά είναι και η δημιουργία της νέας δραχμής που αντιστοιχεί με 50 δισεκατομμύρια κατοχικές παλαιές δραχμές. Οι παλαιές κατοχικές δραχμές ανταλλάσσονται με αγγλικές στρατιωτικές λίρες και με χαρτονόμισμα νέων δραχμών που έχει τυπωθεί στην Αγγλία.

Χαρακτηριστικό των νέων αυτών χαρτονομισμάτων είναι ότι οι πρώτες εκδόσεις τους δεν αναφέρουν ημερομηνία εκδόσεως. Νέο σταθεροποιητικό πρόγραμμα της νέας δραχμής θα τεθεί σε εφαρμογή κάτω από τις υποδείξεις του νέου διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος Κ. Βαρβαρέσου, αλλά οι συνθήκες είναι ιδιαίτερα δύσκολες.

Στην πενταετία του 1945-50 η Ελλάδα θα πρέπει όχι μόνο να γιατρέψει τις τρομακτικές πληγές του Β' Παγκόσμιου Πολέμου, αλλά και ν' αντιμετωπίσει τα νέα δεινά του εμφύλιου σπαραγμού.

Η συνολική ζημιά της περιόδου της Κατοχής για την ελληνική οικονομία έχει υπολογιστεί σε 549 εκατομμύρια δολάρια, εώς τις αρχές του Οκτωβρίου του 1944. Η προσπάθεια οικονομικής ανασυγκρότησης μετά την απελευθέρωση καθυστέρησε λόγω του εμφύλιου πολέμου που ακολούθησε. Ο μεγάλος όγκος κατοχικού χαρτονομίσματος αχρηστέυτηκε μεταπολεμικά με την έλδοση νέων τραπεζογραμμάτων. Αλλεπάλληλες προσπάθειες για οικονομική σταθερότητα πραγματοποιήθηκαν μετά την σύσταση και λειτουργία της Νομισματικής Επιτροπής και με τις Η.Π.Α. να καταλαμβάνουν θέση επιρροής μέσω του σχεδίου Marschal.

Το πρώτο ελληνικό χαρτονόμισμα μετά την κατοχή, των 50 δραχμών. Στην μπροστινή του όψη απεικονίζει την Νίκη της Σαμοθράκης.

Βασιλιάς Παύλος, 1947-1963

Βασιλιάς των Ελλήνων (1901-1964). Τριτότοκος γιος του βασιλιά Κωνσταντίνου Α΄ και της βασίλισσας Σοφίας. Όταν εκθρονίστηκε ο πατέρας του (1922) και στο θρόνο ανέβηκε ο άτεκνος αδερφός του Γεώργιος, ο Παύλος έγινε διάδοχος. Την 1η Απριλίου 1947 διαδέχτηκε στο θρόνο τον αδερφό του Γεώργιο Β΄, που πέθανε. Κατά τη βασιλεία του έδειξε χαρακτήρα μετριοπαθή και μόνιμη προσπάθειά του ήταν να διατηρήσει την πολιτική διαμάχη των κομμάτων μακριά από οξύτητες.

Ο βασιλιάς Παύλος πέθανε στις 20 Φεβρουαρίου 1964 από καρκίνο του στομάχου, αφού την προηγούμενη μέρα είχε προλάβει να ορκίσει την κυβέρνηση του γεωργίου Παπανδρέου. Σε συνεργασία με τον Κ. Καραμανλή, ήταν ο πρώτος που παραχώρησε τόσα δικαιώματα στα κοινά στις γυναίκες.

Λίγο μετά την ενθρόνιση του βασιλέως Παύλου Α΄, η Κομμουνιστική εξέγερση που είχε οδηγήσει σε συγκρούσεις στη βόρεια Ελλάδα την άνοιξη του 1946 εξελίχθηκε σε γενικευμένο Εμφύλιο Πόλεμο. Ο Εμφύλιος Πόλεμος τερματίστηκε στα τέλη Αυγούστου του 1949 με την επικράτηση του εθνικού στρατού στα βουνά κοντά στην Αλβανική μεθόριο. Είχε υπάρξει ακόμα πιο επώδυνος για τον Ελληνικό λαό απ΄ ότι ο ίδιος ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος. Το ένα δέκατο του πληθυσμού της χώρας είχε μείνει άστεγο.

Το πολιτικό κλίμα της εποχής είναι ιδιαίτερα ταραγμένο και η εμπιστοσύνη στη δραχμή έχει κλονισθεί. Ο πληθωρισμός συνεχίζει να κυμαίνεται σε υψηλά επίπεδα. Η ανάκαμψη της οικονομίας αργεί αλλά τα πρώτα δύσκολα μεταπολεμικά αυτά χρόνια η ξένη βοήθεια προς την Ελλάδα είναι σημαντικότερη. Παρά τις προσπάθειες, η πορεία προς την σταθεροποίηση της οικονομίας θα είναι ιδιαίτερα δύσκολη. Η Τράπεζα της Ελλάδος θα συνεχίσει την πώληση χρυσών λιρών ενώ παράλληλα με πλέγμα διατάξεων θα προσπαθήσει να αστυνομεύσει την αγορά συναλλάγματος.

Αποτέλεσμα είναι η δημιουργία της Νέας Νομισματικής Επιτροπής που έχοντας την έδρα της στην Τράπεζα της Ελλάδος, παρακολουθεί και παρεμβαίνει για την τήρηση της νομισματικής πολιτικής. Η δραχμή στο διάστημα αυτό θα υποτιμηθεί έναντι των ξένων νομισμάτων, ουσιαστικά πέντε φορές με έμμεσους ή άμεσους τρόπους. Στα 1952 θα τερματισθεί η βοήθεια του αμερικανικού σχεδίου Marshal.

Ήδη από το 1950 η κατάσταση δείχνει κάποια σημεία σταθεροποίησης. Ο εμφύλιος έχει λήξει και η χώρα βρίσκεται τουλάχιστον σε περίοδο ηρεμίας. Τα πρώτα όμως μεταπολεμικά χρόνια θα βρουν στις αρχές της δεκαετίας του 1950 τη δραχμή να διατηρείται από την Τράπεζα της Ελλάδος σε μια πλασματική ισοτιμία με τα άλλα διεθνή νομίσματα.

Έτσι τον Απρίλιο του 1953 θα παρθεί μια επώδυνη αλλά αναγκαία απόφαση από την κυβέρνηση του Αλέξανδρου Παπάγου, με ευθύνη του υπουργού Συντονισμού Σπύρου Μαρκεζίνη: Στις 9 Απριλίου το πρωί οι Έλληνες θα μάθουν από το ραδιόφωνό τους την υποτίμηση κατά 50% του εθνικού νομίσματος απέναντι στο δολάριο και κατά συνέπεια στα υπόλοιπα διεθνή νομίσματα. Η υποτίμηση αυτή θα φέρει το δολάριο στις 30 δραχμές. Η ισοτιμία αυτή θα διατηρηθεί για παρά πολλά χρόνια και ίσως η απόφαση αυτή αποτελεί το βασικότερο παράγοντα για την οικονομική ισορροπία των ετών 1953-1972. Η υποτίμηση θα συνδέσει την ισοτιμία της δραχμής με τα διεθνή νομίσματα σύμφωνα με την παγκόσμια οικονομική συνδιάσκεψη του Breffon Woods.

Παράλληλα ένα χρόνο αργότερα, το 1954 μια νέα απόφαση της ελληνικής νομισματικής Επιτροπής θα έχει ψυχολογικό κυρίως χαρακτήρα. Τα τρία μηδενικά της δραχμής θα κοπούν και το παλιό χαρτονόμισμα θα ανταλλάσσεται με νέο που χωρίς μηδενικά φαίνεται λιγότερο πληθωριστικό και περισσότερο αξιόπιστο.

Η φοβερή υποτίμηση της 10^{ης} Απριλίου του 1953 όπως αναγγέλλεται από την ημερήσια αθηναϊκή εφημερίδα 'Ελευθερία'. Εκτελεστής της πράξης αυτής ήταν ο τότε Υπουργός Συντονισμού Σπύρος Μαρκεζίνης της κυβέρνησης του Αλ. Παπάγου. Το γεγονός αυτό λειτούργησε θετικά για την νομισματική σταθερότητα και την βελτίωση της εικόνας στο τομέα του εξωτερικού εμπορίου.

Τα πρώτα κέρματα που κόπηκαν το 1954 στο Παρίσι και είναι η πρώτη έκδοση κερμάτων μετά τον πόλεμο, ήταν τα κέρματα των 5 δραχμών, των 2 δραχμών, της μιας δραχμής και των 50 λεπτών. Όλα φέρουν το πορτραίτο του Παύλου και στην οπίσθια όψη το βασιλικό θυρέο. Το ίδιο έτος κόβονται στη Βέρνη κέρματα των 20 λεπτών, των 10 λεπτών και των 5 λεπτών. Το 1959 στη Βέρνη γίνεται και η κοπή των 10 δραχμών. Το αργυρό των 20 δραχμών που φέρει παράσταση της μυθολογικής θεότητας της Σελήνης κόβεται στο Λονδίνο το 1960.

Χαλκονικέλινο νόμισμα της 1 δραχμής με το κλασσικό βασιλικό θυρέο στη μια όψη και την προτομή του Παύλου στην άλλη. Κομμένο από το Νομισματοκοπείο τω Παρισίων, Έργο του γνωστού καλλιτέχνη Βασίλη Φαληρέα.

Οι μέσοι μηνιαίοι μισθοί κυμαίνονται γύρω στις 2.500 δραχμές ενώ με ένα κέρμα σαν το παραπάνω μπορούσες να αγοράσεις δύο τσιγάρα με φίλτρο ή ένα παγάτο. Επίσης είδη πρώτης ανάγκης όπως το ψωμί κοστίζουν 11 δραχμές το κιλό ενώ η αξία ενός στρέμματος στα περίχωρα των Αθηνών υπολογιζόταν γύρω στις 600.000 δραχμές.

Αργυρό αναμνηστικό 30 δραχμών κανονικής κυκλοφορίας, κόβεται το 1963 στο Παρίσι για τον εορτασμό των 100 χρόνων της δυναστείας στη βασιλεία της Ελλάδος. Φέρει κυκλικά τα πορτραίτα των πέντε βασιλέων από το 1863, παρουσιάζει δε ενδιαφέρον διότι για πρώτη φορά εμφανίζεται το πορτραίτο του Αλεξάνδρου (1917-1920), σε νόμισμα.

Οι πέντε βασιλιάδες πάνω στο νόμισμα των 30 δραχμών. Μ' αυτό μπορούσες να αγοράσεις τρία πακέτα τσιγάρα, να φας δέκα πίτες με σουβλάκι ή να παρακολουθήσεις τέσσερις ταινίες στο κινηματογράφο.

Τον Μάιο του 1957 μια πρωτοβουλία έξι Ευρωπαϊκών Χωρών που θα υλοποιηθεί στην Ρώμη, θα είναι η αρχή της ευρωπαϊκής οικονομικής κοινότητας, της νέας ευρωπαϊκής προσπάθειας για ανάπτυξη και ειρήνη. Οι έξι Χώρες που πρώτες θα υπογράψουν είναι: Η Γερμανία, Γαλλία, Βέλγιο, Λουξεμβούργο, Ιταλία και Ολλανδία. Ακολούθησε μία περίοδος πρωτοφανούς για την Ελλάδα οικονομικής ανάπτυξης, που συνδυάστηκε με επίσης πρωτοφανή για τη διάρκειά της νομισματική σταθερότητα. Για είκοσι χρόνια, από το 1954 έως το 1973, η Ελλάδα γνώρισε ετήσιους ρυθμούς αύξησης του ΑΕΠ της τάξεως του 7%, σε συνδυασμό με ρυθμούς πληθωρισμού χαμηλότερους από 4%.

Βασιλιάς Κωνσταντίνος και Χούντα, 1964-1974

Βασιλιάς της Ελλάδας από το 1964 μέχρι το 1967, γιος των βασιλέων Παύλου και Φρειδερίκης. Γεννήθηκε στις 2 Ιουνίου 1940 στην Αθήνα. Μετά το θάνατο του πατέρα του ανέλαβε την εξουσία (6 Μαρτίου 1964). Μετά το πραξικόπημα της 21ης Απριλίου 1967 απομακρύνθηκε από την Ελλάδα και εγκαταστάθηκε στη Ρώμη (13 Δεκεμβρίου 1967). Το 1974, μετά την αποκατάσταση της δημοκρατίας, έγινε δημοψήφισμα και ο ελληνικός λαός ψήφισε την κατάργηση της βασιλείας.

Στις 21 Απριλίου του 1967, το κοινοβουλευτικό πολίτευμα καταλύθηκε και οι συνωμότες αξιωματικοί με αρχηγό το συνταγματάρχη Γεώργιο Παπαδόπουλο επιβλήθηκαν, πλήρως εκμεταλλευόμενοι την απαξία στην οποία είχαν οδηγηθεί οι πολιτικοί θεσμοί, την αποδιάρθρωση του πολιτικού πεδίου, τη δεδομένη συγκυρία αλλά και την αδράνεια του θρόνου...

Η κοινωνική, πολιτική και οικονομική πορεία της χώρας ξαναμπαίνει για μια ακόμα φορά σε μπιλάδες. Ιωαννίδης, Παπαδόπουλος και Μαρκεζίνης, τρία από τα 'προτοπαλικάρα' της επταετίας.

Την περίοδο της δικτατορίας ο βασιλικός θυρέος αντικαταστάθηκε από τον φοίνικα, σε μια προσπάθεια να τονιστεί το «δημοκρατικό» στοιχείο του πολιτεύματος. Στο πενήντάδραχμο του 1971 τοποθετήθηκε μάλιστα από το πουλί ένας στρατιώτης, το έμβλημα του καθεστώτος της 21^{ης} Απριλίου, υπογραμμίζοντας ότι η αναγέννηση μπορεί να προκύψει μέσα και κάτω από την επίβλεψη του στρατού. Συνέπεια ήταν να γίνει ένα ιστορικό εθνικό σύμβολο, όπως ο φοίνικας, αντικείμενο χλευασμού και απέχθειας.

Η προτομή αλλάζει για άλλη μια φορά αφού αλλάζει και ο βασιλιάς.
Αυτή την φορά ο Κωνσταντίνος ο Β' σε νεαρή ηλικία.

Το σύμβολο της 21^{ης} Απριλίου, ο φοίνικας με τον στρατιώτη σε νόμισμα στο πενήντάρικο του 1971.

Πιο συγκεκριμένα, με την άνοδο στο θρόνο του βασιλέα Κωνσταντίνου Β', το 1964, συνεχίζεται η κόπη νομισμάτων του ίδιου τύπου με αυτά του Παύλου. Φιλοτεχνούνται από το Β. Φαληρέα και φέρουν το πορτραίτο του βασιλιά και στην πίσω όψη το βασιλικό θυρεό, μέχρι το 1971 οπότε ο βασιλικός θυρεός αντικαταστάθηκε από το σήμα της 21ης Απριλίου 1967.

Το 1964 κόβεται αναμνηστικό αργυρό 30 δραχμών κανονικής κυκλοφορίας, με την ευκαιρία των γάμων του Κωνσταντίνου με την πριγκίπισσα της Δανίας Άννα-Μαρία. Είναι η πρώτη φορά που εμφανίζεται πορτραίτο βασίλισσας σε νόμισμα.

Το 1970 κόβονται αναμνηστικά νομίσματα αργυρά των 50 και 100 δραχμών και χρυσά των 20 και 100 δραχμών του πραξικοπήματος της 21ης Απριλίου 1967. Το 1971 αρχίζει να λειτουργεί ο Τομέας Τύπωσης Κερμάτων του Ιδρύματος Εκτύπωσης Τραπεζογραμματίων και Αξιών. Η πρώτη σειρά κερμάτων που κόπηκε απεικόνιζε την κεφαλή του βασιλέα Κωνσταντίνου και το έμβλημα της 21ης Απριλίου 1967. Το 1973 τίθεται σε κυκλοφορία νέα σειρά: των 10 και 20 λεπτών από αργίλιο και των 50 λεπτών 1, 2, 5, 10 και 20 δραχμών από χαλκονικέλιο. Οι 20 δραχμές φέρουν παράσταση της Σελήνης που αναδύεται από τη θάλασσα πάνω σε ίππο. Το 1973 επίσης με την κατάργηση της βασιλείας κυκλοφορεί νέα σειρά των 10 και 20 λεπτών από αργίλιο των 50 λεπτών, 1 και 2 δραχμών από ορείχαλκο και των 5, 10 και 20 δραχμών από χαλκονικέλιο. Στην μία όψη φέρουν το σήμα της 21ης Απριλίου 1967 ενώ την άλλη κοσμούν Διακοσμητικό Ανθέμιο, Γλαύκα, Πήγασος και η κεφαλή της Αθηνάς του Πειραιώς.

Τα κέρματα αυτά φιλοτέχνησαν οι Β. Φαληρέας, Ι. Στίνης, Ν. Περαντινός, Ε. Κελαϊδής και Λ. Ορφανός.

Για πρώτη φορά μια βασίλισσα πάνω σε νόμισμα

Σειρές χαρτονομισμάτων των 50, 100, 500 και 1.000 δραχμών εκδίδονται το 1964, 1968 αλλά και 1970 με διασημότερο αλλά και ανθεκτικότερο στο χρόνο το χιλιάριο του 1970.

Χιλιάριο που κρατάγαμε στα χέρια μας μέχρι και τα μέσα της δεκαετίας του 1990.

Πεντακοσάριο του 1968. Αντιστοιχούσε σε τρεις αγγλικές λίρες ενώ μ' αυτό μπορούσες να αγοράσεις ένα ολοκαίνουριο ψυγείο για το σπίτι.

Μεταπολίτευση

Στην περίοδο αυτή θα συμβούν γεγονότα σημαντικά για την οικονομία της Ευρώπης και για τον μέλλον της Ελλάδας. Η δραχμή που μέχρι το τέλος του 1975 θα διατηρήσει την σταθερή ισοτιμία με το αμερικάνικο δολλάριο, θα διακυμανθεί διολυσθαίνοντας ελεύθερα ως προς τα άλλα νομίσματα. Μέσα στο νέο Ευρωπαϊκό καθεστώς, στις 13 Μαρτίου 1979, κάτω από την πίεση των συχνών νομισματικών κρίσεων, η Ε.Ο.Κ δημιουργεί το Ευρωπαϊκό Νομισματικό Σύστημα. Το σύστημα αυτό καθόριζε σε 2,25% το ανώτατο όριο διακύμανσης των ισοτιμιών των ευρωπαϊκών νομισμάτων και καθιέρωσε το Ε.Σ.Υ. σαν λογιστική μονάδα πληρωμών. Το Ε.Ν.Σ. ουσιαστικά θα αποτύχει μετά το 1993 όταν πολλά από τα κράτη μέλη θα αποχωρήσουν από αυτό. Το Ε.Σ.Υ. (European Currency Unit) όμως, από το 1979 αποτελεί το επίσημο λογιστικό νόμισμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ορισμένο σαν ένα 'καλάθι' νομισμάτων των κρατών μελών.

Την ίδια χρονιά η κυβέρνηση του Κ. Καραμανλή ξεκινάει της ενταξιακές διαπραγματεύσεις για την ένταξη της Ελλάδος στην Ε.Ο.Κ. Οι διαδικασίες θα ολοκληρωθούν στις 28 Μαΐου του 1981 όταν η Ελλάδα θα γίνει το δέκατο πλήρες μέλος της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Ένωσης.

Η άφιξη του Κωνσταντίνου Καραμανλή στο αεροδρόμιο του Ελληνικού το καλοκαίρι του 1974. Ο ελληνικός λαός του ετοιμάζει υποδοχή σωσία της Ελληνικής Δημοκρατίας.

Με την παλινόρθωση της δημοκρατίας κυκλοφορούν νομίσματα όλων των τύπων και όλων των εποχών και είναι εν τέλει το 1976 και το 1978 που κόβονται τα νομίσματα της Ελληνικής δημοκρατίας. Οι παραστάσεις στις κύριες όψεις των νομισμάτων της εποχής μπορούν να χωριστούν σε τρεις θεματικούς κύκλους: αρχαίοι, ήρωες του 21 και μοτίβα αρχαίων νομισμάτων. Είναι η πρώτη φορά που αποτυπώνονται θέματα από την νεότερη ιστορία της Ελλάδος, όπως καρποφύλλια ή κεφαλές του Κανάρη, της Μπουμπουλίνας, του Καραϊσκάκη και του Καποδίστρια.

Πρόκειται για τα κέρματα των 10 λεπτών με παράσταση μαινόμενου ταύρου που προέρχεται από νομίσματα των Θουρίων (αρχαία Ελληνική αποικία στη Ν. Ιταλία), των 20 λεπτών με κεφαλή αλόγου, των 50 λεπτών με το Μάρκο Μπότσαρη, τη δραχμή με τον Κωνσταντίνο Κανάρη σε συνδυασμό με το πλοίο δρόμωνα-κορβέτα, των 2 δραχμών με το Γεώργιο Καραϊσκάκη, των 5 δραχμών με τον Αριστοτέλη, των 10 δραχμών με το Δημόκριτο και των 20 δραχμών με τον Περικλή. Όλα σε συνδυασμό με το εθνόσημο της Ελληνικής Δημοκρατίας.

Το 1980 εκδίδεται κέρμα 50 δραχμών με την κεφαλή του Σόλωνος. Για πρώτη φορά εμφανίζεται και το διακριτικό σήμα του Ελληνικού Νομισματοκοπείου, το ανθέμιο, που στη συνέχεια καθιερώνεται για όλα τα εκδιδόμενα νομίσματα.

Το 1986 εκδίδεται κέρμα των 50 δραχμών με την κεφαλή του Ομήρου στη μία όψη και αργαίο σκάφος των ομηρικών χρόνων στην άλλη. Το νόμισμα αυτό παίρνει το πρώτο βραβείο ως το καλύτερο στον κόσμο σε παγκόσμιο διαγωνισμό που έλαβε χώρα στην Αμερική το 1988.

Ένα νόμισμα με βραβείο το πενητάριο του 1986.

Το 1986 εκδίδονται νέα χάλκινα κέρματα της 1 και 2 δραχμών με τις απεικονίσεις της Μπουμπουλίνας και της Μαντώ Μαυρογένους αντιστοίχως. Το 1990 εκδίδεται για πρώτη φορά κέρμα 100 δραχμών με την κεφαλή του Μεγάλου Αλεξάνδρου σε συνδυασμό με το αστέρι της Βεργίνας ενώ παράλληλα αντικαθίσταται και το κέρμα των 20 δραχμών με την κεφαλή του Περικλέους με νέο μικρότερο, με την κεφαλή του Σολωμού.

Μπουμπουλίνα, Κανάρης και Φεραίος, ήρωες του 1821 στα μονόδραχμα της μεταπολίτευσης.

Έτσι η κερματική σειρά της μεταπολίτευσης, έτους κοπής 1976, όπως αυτή διαμορφώθηκε μέχρι το 1990, συνεχίζοντας να αλλάζει έτος κοπής κάθε δύο χρόνια, φθάνει στο 2000 που είναι και το τελευταίο έτος κοπής της.

Τις εκδόσεις αυτές φιλοτέχνησαν οι καλλιτέχνες Θ. Παπαγιάννης, Ν. Περαντινός, Κ. Καζάκος, Β. Σαμπατάκος, Λ. Ορφανός, Ν. Νικολάου και Π. Σωτηρίου.

Η έκδοση χαρτονομίσματος ακολουθεί και αυτή με την σειρά της την τάση να προβάλλονται πάνω στο χρήμα γνωστοί αρχαίοι καθώς και ήρωες του 1821. Αξιοσημείωτο γεγονός είναι επίσης η απεικόνιση ενός σύγχρονου προσώπου πάνω στο χαρτονόμισμα των 10.000, με την εμφάνιση του Γ. Παπανικολάου, επιστήμονα που πρόσφερε πολλά στην παγκόσμια ιατρική. Δικό του δημιούργημα είναι άλλωστε και το γνωστό 'Τεστ Παπ'.

Έχουμε εκδόσεις των 50, 100, 200, 500, 1.000, 5.000 και 10.000 δραχμών.

Πεντακοσάριο του 1983 με τον Ι. Καποδίστρια. Χαρτονόμισμα που κατηγορήθηκε, και όχι αδικώς, αφού στο κάτω μέρος του υπήρχε περίτεχνα κρυμμένη η μασονική χειραψία!!!

Ο Γεώργιος Παπανικολάου στο πρώτο και τελευταίο δεκαχίλιο της μεταπολίτευσης.

Ο μέσος μηνιαίος μισθός μέχρι και τα τέλη της δεκαετίας του '90 έχει φτάσει τις 200.000 δραχμές. Το στρέμμα έξω από την Αθήνα όμως έχει φτάσει τουλάχιστον τα 10.000.000.

Από τον Νοέμβριο του 1993 με την συνθήκη του Maastricht οι ευρωπαϊκές χώρες έχουν συμφωνήσει στην δημιουργία ενός μόνο νομίσματος για όλες τις χώρες μέλη της Ε.Ε. Το νόμισμα αυτό, το ΕΥΡΩ, θα κυκλοφορήσει από το 2001 θα καταργήσει σταδιακά όλα τα άλλα εθνικά χαρτονομίσματα διευκολύνοντας τις συναλλαγές μέσα στην Ένωση. Η συνθήκη του Maastricht έχει ήδη θέσει τις

προυποθέσεις κάτω από τις οποίες ένα κράτος μέλος θα γίνει δεκτό στο νέο σύστημα νομίσματος.

Η Ελλάδα προσπαθεί την περίοδο αυτή να φέρει την οικονομία της σε τέτοια θέση ώστε να εξασφαλίζει και αυτή τις οικονομικές τις προϋποθέσεις.

Λιφνιδιαστικά στις 14 Μαρτίου του 1998 η Ελληνική κυβέρνηση ανακοίνωσε την ένταξη της δραχμής στον μηχανισμό συναλλαγματικών ισοτιμιών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ο μηχανισμός αυτός, προβάλλοντας την οριστική ένταξη της δραχμής στη Οικονομική Νομισματική Ένωση, θεωρητικά θα προσφέρει προστασία στη δραχμή από κερδοσκοπικές πιέσεις, κρατώντας την σε σταθερή ισοτιμία συν-πλην 15% μέχρι την οριστική αντικατάστασή της από το ΕΥΡΩ. Η ένταξη αυτή συνοδεύτηκε με υποτίμηση της δραχμής κατά 14% και την λήψη σκληρών μέτρων από την ελληνική κυβέρνηση για την εξυγίανση των δημοσιονομικών μεγεθών.

Ιόνιο Κρατος, 1799-1864

Το 1799 τα Επτάνησα ανακηρύχθηκαν αυτόνομη πολιτεία. Είναι το πρώτο νεοελληνικό κράτος..

Από το 1815, μετά το τέλος των Ναπολεόντιων πολέμων, τα Επτάνησα με απόφαση των μεγάλων Ευρωπαϊκών δυνάμεων, θα αποτελέσουν ανεξάρτητο κρατίδιο, κάτω από την αποκλειστική προστασία της Αγγλίας.

Το 1838 ο Άγγλος τραπεζίτης John Wright είχε μια σειρά συσκέψεων με διάφορους οικονομικούς παράγοντες του Λονδίνου με σκοπό την ίδρυση μιας Τράπεζας στα νησιά του Ιονίου. Τα προηγούμενα χρόνια είχε προηγηθεί μια προσπάθεια με την μεσολάβηση του μονίμου αντυπροσώπου της 'Ιονίου Πολιτείας' στην Αγγλία για τον ίδιο σκοπό. Έτσι στις 17 Ιανουαρίου του 1839 στο Λονδίνο προσφέρθηκαν σε δημόσια έγγραφα 4000 μετοχές της 'Ιονικής Κρατικής Τράπεζας' προς 25 λίρες η μία. Η λειτουργία της νέας τράπεζας επικυρώθηκε με σχετικό νόμο από την γερουσία των Ηνωμένων Κρατών των Ιονίων Νήσων και από τον Υπατο Αρμοστή στις 23 Οκτωβρίου του 1839 με την ονομασία Ιονική Τράπεζα. Η σύσταση της τράπεζας ολοκληρώθηκε στην Αγγλία με συστατική πράξη το Σεπτέμβριο του 1840.

Η Ιονική Τράπεζα με την σύστασή της, εξέδωσε τραπεζογραμμάτια διαφόρων αξιών σε Ισπανικά κολονάτα, υπογεγραμμένα ένα ένα με το χέρι και σε ποικιλία ημερομηνιών και υπογραφών, καθώς επίσης προχώρησε και στην εκτύπωση δοκίμιων χαρτονομίσματος σε λίρες Αγγλίας που όμως δεν κυκλοφόρησαν ποτέ. Το 1844 με βασιλικό διάταγμα παραχωρεί στην Τράπεζα το εκδοτικό δικαίωμα διενέργειας εργασιών και έκδοσης χαρτονομίσματος. Στα 1864 μετά την ένωση των νησιών με την Ελλάδα το εκδοτικό της δικαίωμα αναγνωρίστηκε και από την ελληνική κυβέρνηση και η Ιονική Τράπεζα συνέχισε την έκδοση τραπεζογραμματίων μέχρι τις 25 Απριλίου του 1920. Τότε το εκδοτικό της δικαίωμα μεταβιβάστηκε στην Εθνική Τράπεζα.

Κρητική Πολιτεία, 1896-1906

Το 1898 η Κρήτη ανακηρύχθηκε σε αυτόνομη πολιτεία, με πρώτο ύπατο αρμοστή τον πρίγκιπα Γεώργιο της Ελλάδας. Ο πρίγκιπας Γεώργιος έγινε δεκτός στην Κρήτη σαν ελευθερωτής. Ήταν 9 Δεκεμβρίου 1898. Οι Κρητικοί πίστευαν πως είχαν τελειώσει τα βάσανά τους, δεν μπορούσαν να υποπτευθούν ότι την ημέρα εκείνη μια νέα απειλή είχε γεννηθεί για την ελευθερία τους.

Αξιοσημείωτη ήταν και η έκδοση σειράς νομισμάτων από την Κρητική πολιτεία, αμέσως μετά την απελευθέρωση της Κρήτης από τους Τούρκους το 1898 σε μια προσπάθεια οικονομικής ανεξάρτησης από τις εκδόσεις των τυπικών επικυρίαρχων της (Γάλλοι - Βρετανοί - Ρώσοι - Ιταλοί).

Με ένα διάταγμα του ύπατου αρμοστή Κρήτης της 17/4/1900 που καταχωρήθηκε στην εφημερίδα της κυβέρνησης της Κρητικής πολιτείας σαν νόμος υπ' αριθμ. 157β ορίζετε αποκλειστικό προνόμιο της πολιτείας το δικαίωμα κοπής νομισμάτων. Το διάταγμα ορίζει σαν νομισματική μονάδα την δραχμή που την υποδιαίρει σε 100 λεπτά. Είχε προβλεφθεί να κοπούν και χρυσά δεκάδραγμα και εικοσάδραγμα τα οποία τελικά δεν κόπηκαν.

Τα κρητικά νομίσματα ήταν ιδίου βάρους και ποιότητας με τα αντίστοιχα ελληνικά και παρέμειναν με ισχύ μέχρι και μετά την ένωση του νησιού με την Ελλάδα το 1913. Έτσι τα χάλκινα και χαλκονικέλινα νομίσματα έμειναν σε κυκλοφορία μέχρι την 30η Ιουνίου του 1923, οπότε και αποσύρθηκαν από την κυκλοφορία, βάση του διατάγματος της 6ης Μαρτίου του 1923. Τα αργυρά νομίσματα έμειναν σε κυκλοφορία μέχρι την 23η Ιουλίου του 1929, οπότε και αποσύρθηκαν από την κυκλοφορία, βάση του νόμου 4234 του 1929

ΑΠΟ ΤΗΝ ΔΡΑΧΜΗ ΣΤΟ ΕΥΡΩ

Από 1^η Ιανουαρίου του 2002 εκατοντάδες φορτηγά φορτωμένα με τόνους από κέρματα και τραπεζογραμμάτια διασχίζουν κάθε γωνιά της ευρωζώνης με ένα και μοναδικό σκοπό: τον ασφαλή και έγκυρο εφοδιασμό των κεντρικών και εμπορικών τραπεζών, και των μεγάλων –σε πρώτη φάση– επιχειρήσεων με το νέο κοινό νόμισμα 300000 και επιπλέον Ευρωπαίων πολιτών. Περισσότερα από 10 δις χαρτονομίσματα και 50 δις κέρματα υπολογίζεται ότι στις τράπεζες και τα καταστήματα των δώδεκα χωρών της ευρωζώνης.

Η άλλη όψη του νομίσματος: τα εθνικά νομίσματα των χωρών της της ευρωζώνης αποτελούν πλέον συλλεκτικά αντικείμενα που τοποθετήθηκαν στα νομισματικά μουσεία. Την ίδια στιγμή ξεκίνησε μια από τις μεγαλύτερες εκστρατείες ενημέρωσης για το ευρώ που έχει γίνει σε ευρωπαϊκό επίπεδο με κύριους άξονες την ενημέρωση του ευρωπαϊού πολίτη για την αλλαγή του νομίσματος καθώς και την αναγνώριση χαρακτηριστικών ασφαλείας του. Η εκστρατεία ενημέρωσης έγινε μέσω διαφημιστικών μηνυμάτων απ'όλα τα μέσα μαζικής επικοινωνίας, την διανομή ενημερωτικών εντύπων σε νοικοκυριά, την πραγματοποίηση διαγωνισμών και την διανομή επιτραπέζιων παιχνιδιών για παιδιά ενώ πριν το τέλος του έτους κυκλοφόρησαν «σακουλάκια εξοικίωσης» που περιείχαν όλα τα κέρματα του ευρώ.

Το ευρώ από την 1^η Ιανουαρίου 2002 θα αποτελέσει το κοινό νόμισμα 12 κρατών της Ε.Ε. που αποτελούν την ομάδα χωρών της ευρωζώνης. Αυτές είναι το Βέλγιο, η Γερμανία, η Ισπανία, η Γαλλία, η Ιρλανδία, το Λουξεμβούργο, η Φινλανδία, η Ολλανδία, η Αυστρία, η Πορτογαλία και η Ελλάδα. Οι χώρες αυτές εντάχθηκαν στα πλαίσια της ευρωζώνης μετά την εκπλήρωση ορισμένων κοινών κριτηρίων που αφορούσαν τα ουσιαστικά μεγέθη της οικονομίας όπως ο πληθωρισμός και το δημόσιο χρέος.

Από την 1^η Ιανουαρίου 2001 το ευρώ αποτέλεσε για την χώρα μας το εθνικό της νόμισμα σε λογιστική μορφή και καθορίστηκε η αμετάκλητη ισοτιμία 1 ευρώ:340,750 δραχμές. Ειδικότερα από την 1/1/2002 και για δύο μήνες, μέχρι το τέλος του Φεβρουαρίου, το ευρώ θα κυκλοφορήσει παράλληλα με την δραχμή (και με τα υπόλοιπα εθνικά νομίσματα των χωρών της ευρωζώνης). Από την 1^η Μαρτίου 2002 όλες οι συναλλαγές γίνονται μόνο μέσω ευρώ ενώ η δραχμή σταματάει οριστικά να κυκλοφορεί ως νόμισμα. Χαρτονομίσματα που κυκλοφορούν σε δραχμές θα έχουν την δυνατότητα να ανταλλάσσονται σε δραχμές από την Τράπεζα της Ελλάδος για δέκα έτη, δηλαδή μέχρι την 1^η Μαρτίου του 2012. Τα κέρματα είχαν αυτή την δυνατότητα μέχρι την 1^η Μαρτίου του 2004.

Το σύμβολο του ευρώ προέρχεται από το ελληνικό γράμμα 'Εψιλον' που είναι το αρχικό της λέξης 'Ευρώπη'. Οι δύο παράλληλες γραμμές συμβολίζουν της σταθερότητα του ευρώ. Το όνομα του ενιαίου ευρωπαϊκού νομίσματος αποφασίστηκε από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο κατά την σύνοδο της Μαδρίτης στις 15 και 16 Δεκεμβρίου 1995. Στην ίδια σύνοδο αποφασίστηκε και ότι η λέξη 'ευρώ' θα αναγράφεται στα τραπεζογραμμάτια με λατινική και ελληνική γραμμή EURO και ΕΥΡΩ αντίστοιχα.

Παρά την ύπαρξη του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Συστήματος, οι έντονες τάσεις για πλήρη νομισματική ενοποίηση στην Κοινότητα οδήγησαν από τα τέλη της δεκαετίας του 1980 στην υιοθέτηση του προγράμματος του Ενιαίου Νομίσματος. Σύμφωνα με το πρόγραμμα αυτό, τα εθνικά νομίσματα, των χωρών τις Ε.Ο.Κ. θα αντικαθίσταντο τελικά με ένα ενιαίο ευρωπαϊκό νόμισμα.

Η πρωτοβουλία για την δημιουργία του ενιαίου νομίσματος ανήκε στην Γαλλία, η οποία στις αρχές του 1988 με ένα υπόμνημα του Υπουργού Οικονομικών στους συναδέλφους του στην Κοινότητα πρότεινε την πορεία προς το ενιαίο νόμισμα. Η Ιταλία συμφώνησε αμέσως και πολύ γρήγορα συμφώνησε και η Γερμανία. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Αννόβερου τον Ιούνιο του 1988 προέβλεπε την δημιουργία μιας οκταμελούς Επιτροπής, υπό την προεδρία του Jacques Delors, τότε Προέδρου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής η οποία θα μελετούσε το θέμα. Η Επιτροπή αυτή τον Απρίλιο του 1989, υπέβαλε έκθεση στο Συμβούλιο των Υπουργών Οικονομικών (ECOFIN) με την οποία πρότεινε μια πορεία δημιουργίας ενός νομίσματος σε δύο στάδια.

Τα πλεονεκτήματα της πλήρους νομισματικής ενοποίησης έναντι του συστήματος σταθερών αλλά προσαρμόσιμων ισοτιμιών όπως το Ε.Ν.Σ., θεωρήθηκαν ότι είναι πολλά. Πρώτον, η μείωση του κόστους των συναλλαγών ανάμεσα στις χώρες της Κοινότητας. Δεύτερον, η διασφάλιση κοινού ρυθμού πληθωρισμού που εξαλείφει μεγάλο μέρος της νομισματικής αβεβαιότητας και τρίτον, η αύξηση του ειδικού βάρους κεφαλαίου στις διεθνείς νομισματικές διαπραγματεύσεις και στο διεθνές νομισματικό σύστημα.

Από την άλλη, το κυριότερο μειονέκτημα που προβλήθηκε, ήταν η απώλειά της, έστω και περιορισμένης, δυνατότητας μεταβολής της εξωτερικής ισοτιμίας που συνεπάγεται η πλήρης νομισματική ένωση. Υποστηρίχθηκε ότι αυτό συνεπάγεται σημαντικό κόστος, καθώς εξαλείφεται η δυνατότητα αντίδρασης της νομισματικής πολιτικής μιας χώρας σε ιδιότυπες διαρθρωτικές διαταραχές, δηλαδή σε διαταραχές που πλήττουν την συγκεκριμένη χώρα, αλλά όχι και τις άλλες.

Στο σφυρί τα τεμαχισμένα κέρματα

Την 1^η Μαρτίου 2002 η αποσυρθείσα χάλκινη δραχμή βγήκε σε δημοπρασία με τιμή εκκίνησης τις 420 δραχμές το κιλό. Ο ΟΔΔΥ δημοπράτησε τους πρώτους 250 τόνους κατεστραμμένων δραχμικών κερμάτων και όπως ανέφερε ο διευθύνων σύμβουλος του ΟΔΔΥ «Από τους 14.000 τόνους που βρίσκονται σε κυκλοφορία, εκτιμούμε ότι θα επιστραφούν λιγότεροι από 8.000 τόνους, ενώ το έσοδο από την εκποίηση τους θα κυμανθεί μεταξύ 4-5 δις. δραχμές. Οι τιμές των μετάλλων σημειώνουν κάμψη, επειδή υπάρχει μεγάλη προσφορά στην αγορά, λόγω της απόσυρσης των κερμάτων και τις υπόλοιπες χώρες της ευρωζώνης.»

Απόσυρση των χαρτονομισμάτων

Οι εμπορικές τράπεζες ανέλαβαν την απόσυρση και την αποστολή των χαρτονομισμάτων στην Κεντρική Τράπεζα της Ελλάδος. Τα χαρτονομίσματα αυτά συγκεντρώθηκαν στο υπόγειο της Τράπεζας της Ελλάδος σε ένα ειδικά φυλαγμένο χώρο. Οι υπάλληλοι εκεί αφού τα καταμετρούσαν, ξεχώριζαν ποια θα καταστραφούν και ποια θα επανακυκλοφορούσαν έως ότου αντικατασταθούν οριστικά με το ευρώ. Η καταστροφή των χαρτονομισμάτων κορυφώθηκε την 1^η Ιανουαρίου 2002. Τα προς καταστροφή χαρτονομίσματα αφού κόβονταν σε λωρίδες, μετατρέπονταν σε κομψέτι και γίνονταν μπριγκέτα, δηλαδή πακέτο για τα σκουπίδια των δήμων. Η κάυση δεν χρησιμοποιείται σαν μέγεθος για περιβαλλοντικούς λόγους. Οι μηχανές καταστροφής του εθνικού Νομισματοκοπείου πολτοποιούσαν 350.000 χαρτονομίσματα την ώρα. Το 2001 δεν τυπώθηκαν νέες ποσότητες χαρτονομισμάτων.

Τραπεζογραμμάτια ευρώ

Οι απεικονίσεις των τραπεζογραμματίων του ευρώ ανακοινώθηκαν τον Δεκέμβριο του 1996 από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο. Υπάρχουν 7 τραπεζογραμμάτια σε διαφορετικά χρώματα και μεγέθη, αξίας 500, 200, 100, 50, 20, 10 και 5 ευρώ. Τα χαρτονομίσματα αυτά έχουν ενιαία εμφάνιση σε όλη την ζώνη του ευρώ, σε αντίθεση δηλαδή με τα κέρματα του ευρώ, δεν φέρουν εθνικές απεικονήσεις στην μια τους όψη. Οι απεικονήσεις στις 7 αυτές αξίες αφορούν αρχιτεκτονικούς ρυθμούς επτά διαγορευτικών περιόδων της ευρωπαϊκής πολιτιστικής ιστορίας που αποδίδονται με τρία βασικά στοιχεία: παράθυρα, πύλες και γέφυρες. Τα παράθυρα και οι πύλες συμβολίζουν το ανοιχτό πνεύμα συνεργασίας στην Ευρώπη, ενώ οι γέφυρες την επικοινωνία και αλληλεγγύη μεταξύ των ευρωπαϊκών λαών, καθώς και μεταξύ της Ευρώπης και όλων των άλλων χωρών του κόσμου.

Τα τελικά σχέδια των τραπεζογραμματίων ανακοινώθηκαν το Δεκέμβριο του 1996 στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Δουβλίνου. Στα τραπεζογραμμάτια ευρώ έχουν ενσωματωθεί ποικίλα και προηγμένα χαρακτηριστικά ασφαλείας τα οποία εξασφαλίζουν την εύκολη αναγνώρισή τους από τους πολίτες και τα προστατεύουν από την παραχάραξη.

Σύμφωνα με απόφαση της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας της 30 Αυγούστου 2001, η ίδια κατέχει κατά αποκλειστικότητα τα πνευματικά δικαιώματα επί των τραπεζογραμματίων ευρώ και θέτει, μεταξύ άλλων κανόνων, το νομικό πλαίσιο της αναπαραγωγής τους.

Κλασσικός ρυθμός

Ρωμαϊκός ρυθμός

Γοτθικός ρυθμός

Αναγεννησιακός ρυθμός

Μπαρόκ και Ροκοκό

Εποχή Γουαλιού και Ατσαλιού

Μοντέρνα αρχιτεκτονική του 20^{ου} αιώνα

Κέρματα ευρώ

Υπάρχουν οκτώ αξίες κερμάτων ευρώ (1, 2, 5, 10, 20, 50, λεπτά, 1 και 2 ευρώ). Τα κέρματα ευρώ, σε αντίθεση με τα τραπεζογραμμάτια που έχουν ενιαία εμφάνιση, έχουν μια όψη κοινή σε όλα τα κράτη-μέλη της ζώνης του ευρώ. Η άλλη όψη φέρει απεικονήσεις που σχετίζονται με την εθνική ταυτότητα της χώρας. Όλα τα κέρματα μπορούν να χρησιμοποιηθούν και στα 12 κράτη-μέλη της ζώνης του ευρώ, ανεξάρτητα από την παράσταση της εθνικής τους όψης.

Τα σχέδια της ενιαίας όψης του ευρώ, επιλέχθηκαν το 1997, από προτάσεις που υπέβαλαν όλες οι χώρες της Ε.Ε. και συμβολίζουν την ενότητα της Ε.Ε.

Για την διευκόλυνση των ατόμων με προβλήματα όρασης έχουν προβλεφθεί ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, όπως διαφορετική στεφάνη σε κάθε αξία. Αξίζει να σημειωθεί πως τα μεγαλύτερα σε αξία νομίσματα 1 και 2 ευρώ, σχεδιάστηκαν έτσι ώστε να εμποδίζεται η παραχάραξη.

Τα κέρματα ευρώ παράγονται από νομισματοκοπεία σε ολόκληρη τη ζώνη του ευρώ. Προκειμένου τα κέρματα ευρώ να μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε όλες της χώρες της ζώνης του ευρώ, ανεξάρτητα από την εθνική του όψη, είναι αναγκαίο να πληρούν κάποιες τεχνικές προδιαγραφές για να γίνονται αποδεκτά από του κερματοδέκτες. Αυτό σημαίνει ότι το μείγμα του μετάλλου πρέπει να είναι ακριβώς το ίδιο για τα κέρματα κάθε αξίας από όλα τα νομισματοκοπεία. Επίσης πρέπει να ταυτίζονται το βάρος και η τιμή ηλεκτραγωγιμότητας του μετάλλου. Για το λόγο αυτό, υπάρχει αναλυτικό σύστημα διαχείρισης ποιότητας σε όλα τα νομισματοκοπεία που έχουν αναλάβει την παραγωγή νομισμάτων ευρώ

Οι κοινές όψεις των νομισμάτων της Ευρωπαϊκής Νομισματικής Ένωσης

Ελληνικά κέρματα ευρώ

Η επιλογή των σχεδίων για την εθνική όψη έγινε τον Μάιο του 2000, από τον υπουργό Εθνικής Οικονομίας και τον Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος, ύστερα από εξέταση ενός αριθμού προτάσεων που είχαν επιλεγεί από Ειδική Γνωμοδοτική Επιτροπή και από το Συμβούλιο Νομισματικής Πολιτικής της Τράπεζας της Ελλάδος. Οι εθνικές όψεις των οκτώ ελληνικών κερμάτων φιλοτεγήθηκαν από τον γλύπτη του Ιδρύματος Εκτύπωσης Τραπεζογραμμάτων και Αξιών της Τράπεζας της Ελλάδος, Γεώργιο Σταματόπουλο, και περιλαμβάνουν θέματα από την αρχαία και νεότερη ελληνική ιστορία. Κάθε ονομαστική αξία έχει διαφορετικό σχέδιο.

Σημαντικά και ιστορικά σύμβολα πάνω στα ελληνικά κέρματα ευρώ όπως το καράβι, σύμβολο της παγκόσμιας κυριαρχίας της ελληνικής εμπορικής ναυτιλίας, ο Ελ. Βενιζέλος, η σπουδαιότερη πολιτική μορφή του τελευταίου αιώνα και η αρχαία απεικόνιση της αρπαγής της Ευρώπης από τον μεταμορφωμένο σε ταύρο Δία.

ΠΟΤΕ, ΠΟΥ ΚΑΙ ΠΟΙΟΣ

Στα τέλη του 17^{ου} αιώνα, με την κυκλοφορία των πρώτων χαρτονομισμάτων στην Ευρώπη σίγουρα κανείς δεν είχε αυξημένες απαιτήσεις για την αισθητική τους. Άλλωστε αρχική τους χρήση δεν απευθυνόταν στο ευρύ κοινό. Τα πρώτα αυτά χαρτονομίσματα λειτουργήσαν περισσότερο σαν είδος ομολόγου ή επιστολής, όπου ο εκδότης αναλάμβανε να καταβάλλει στον κάτοχο το αναγραφόμενο ποσό σε μεταλλικό χρήμα. Πρόκειται για την εποχή στην οποία το μεταλλικό νόμισμα αποτελούσε ακόμα το παραδεκτό μέσο συναλλαγής.

Η διάδοση όμως του χαρτονομίσματος, έτσι όπως αργότερα εξελίχθηκε, ανάγκασε τις Εκδότριες Τράπεζες να αρχίσουν να επιμελούνται την όψη των χαρτονομισμάτων όχι μόνο για λόγους αισθητικής, αλλά και για άλλους σοβαρότερους. Ένας από αυτούς ήταν το θέμα της παραχάραξης.

Με την εξάπλωση του χαρτονομίσματος οι παραχαράκτες βρήκαν νέο πεδίο δράσης. Τώρα πια αρκούσε το «τύπωμα» για την παραγωγή πλαστού χρήματος. Αυτός άλλωστε υπήρξε και ο λόγος που οι εκδότριες Τράπεζες γρήγορα προσπάθησαν να δημιουργήσουν πιο πολύπλοκα χαρτονομίσματα.

Το πρόβλημα της παραχάραξης στην Ελλάδα άρχισε με την έκδοση των πρώτων χάρτινων «Φοινίκων». Απλά τυπωμένα χαρτιά, μιας μόνο όψης με χειρόγραφη αρίθμηση, οι Φοίνικες αποτέλεσαν εύκολο στόχο για τους παραχαράκτες. Άμυνα για την ανακάλυψη της πλαστότητας αποτελούσε ο τρόπος με τον οποίο τα πρώτα χαρτονομίσματα κόβονταν από το στέλεχος τους και αριθμούνταν χειρόγραφα πριν τεθούν σε κυκλοφορία.

Οι αρχικές εκδόσεις των δραχμών της Εθνικής Τράπεζας, που τυπόθηκαν στην Γαλλία, αντιμετώπισαν και αυτές παρόμοιο πρόβλημα. Έτσι έγινε αναγκαία η δημιουργία χαρτονομισμάτων με πολύπλοκη εμφάνιση, που σίγουρα θα δυσκόλευε την κατασκευή του από τρίτους.

Από τα 1863 και ύστερα το ελληνικό χαρτονομίσμα τυπώνεται, με κάποιες εξαιρέσεις, στην Αμερική, από τον οίκο American Banknote Company, που για πολλά χρόνια θα είναι ο μεγαλύτερος προμηθευτής της Εθνικής Τράπεζας. Από την εποχή αυτή η αισθητική των χαρτονομισμάτων αλλάζει. Οι βινιέτες, οι παραστάσεις πάνω στο χαρτονομίσμα, το κάνουν πιο πολύπλοκο και του δίνουν χαρακτήρα.

Τα ελληνικά χαρτονομίσματα έχουν πλέον δύο όψεις με πιο πολύπλοκες απεικονίσεις, οι εικαστικές όμως επιλογές των θεμάτων είναι της αμερικανικής εταιρείας.

Την περίοδο εκείνη η American Banknote Company αποτελούσε έναν από τους μεγαλύτερους κατασκευαστές χαρτονομίσματος ανα τον κόσμο και πολλά από τα «μοτίβα» των ελληνικών χαρτονομισμάτων της εποχής «κλαστικής εμπνεύσεως» είχαν προταθεί και χρησιμοποιηθεί και από άλλες χώρες, κυρίως της Νοτίου Αμερικής.

Η κατάσταση αλλάζει στη δεκαετία του 1900 με 1910, όταν δειλά αρχίζουν στα ελληνικά χαρτονομίσματα να εμφανίζονται γνήσια ελληνικά θέματα στην πίσω τους όψη. Από το 1932, με την έκδοση των πρώτων, χαρτονομισμάτων της τράπεζας

της Ελλάδος, η αισθητική διαφοροποιείται, ενώ παράλληλα θα δοκιμαστούν και νέοι προμηθευτές, κυρίως από την Αγγλία.

Η επόμενη σημαντική αλλαγή θα έρθει με τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, όταν για τις αυξημένες ανάγκες της νομισματικής κυκλοφορίας στην κατεχόμενη χώρα θα κυκλοφορήσουν εκδόσεις που θα κατασκευαστούν εξ'ολοκλήρου στην Ελλάδα. Είναι η καλούμενες κατοχικές εκδόσεις, από τον Απρίλιο του 1941 μέχρι τον Νοέμβριο του 1944.

Τυπομένες κάτω από δύσκολες συνθήκες, με λιθογραφική μέθοδο, οι κατοχικές αυτές εκδόσεις έχουν εντελώς διαφορετική αισθητική και ποιότητα από τα προηγούμενα αλλά και επόμενα ελληνικά χαρτονομίσματα.

Από το διάστημα 1945 έως 1947 οι ελληνικές εκδόσεις θα συνεχίσουν να τυπώνονται στην Αγγλία, έως ότου στα 1947 η Τράπεζα της Ελλάδος θα αναλάβει με το νέο «Ίδρυμα Τραπεζής της Ελλάδος» στο Χολαργό την κατασκευή τους στην χώρα μας. Από την χρονολογία αυτή αρχίζει πλέον να μορφοποιείται η εικόνα του σύγχρονου ελληνικού χαρτονομίσματος.

Σήμερα 150 χρόνια μετά την κατασκευή των πρώτων χαρτονομισμάτων, δεν έχουν αλλάξει πάρα πολλά πράγματα σχετικά με την κατασκευή τους. Ο καλλιτέχνης δημιουργεί πρώτα τις μακέτες των δυο πλευρών, σύμφωνα με την αισθητική αντίληψη της εκδότριας τράπεζας. Μετά την έγκριση των σχεδίων, σύμφωνα με την παλαιότερη τεχνική της βαθυτυπίας χαράσσεται πάνω σε πλάκα τσίγκου το σχέδιο του βασικού χρώματος της σύνθεσης. Η παλαιότερη αυτή βαθυτυπική μέθοδος θεωρείται καλύτερη, αφού το μελάνι τυπώνεται καλύτερα και ανάγλυφα στο χαρτί. Μετά θα τυποθούν και τα άλλα δύο κύρια τυπογραφικά χρώματα.

Σήμερα η τεχνική της τριχρωμίας εξακολουθεί να υπάρχει πλην όμως η αποτύπωση του καθενός από τα τρία χρώματα στις τυπογραφικές πλάκες γίνεται με περισσότερες φορές με φωτογραφική μέθοδο (offset) και όχι με χάραξη.

Μετά την κατασκευή των τυπογραφικών πλακών, ακολουθεί το τύπωμα σε τυπογραφικά φύλλα, (12 ή 16 χαρτονομίσματα μαζί, ανάλογα με το μέγεθος του χαρτονομίσματος ή τις τυπογραφικές μηχανές), ενώ κατόπιν σε ξεχωριστό ειδικό μηχάνημα τυπώνεται ο αύξων αριθμός κάθε χαρτονομίσματος. Ακολουθεί το κόψιμο του τυπογραφικού φύλλου σε μεμονωμένα χαρτονομίσματα και μετά από έλεγχο, η τελική κυκλοφορία τους.

Σήμερα, για να αποφευχθεί η παραχάραξη, το χαρτόνισμα τυπώνεται σε ειδικό χαρτί που από κατασκευή του μέσα στις ίνες περιέχει δύο ιδιαίτερα χαρακτηριστικά ασφαλείας. Το υδατογράφημα και την γραμμή ασφαλείας.

Το πρόβλημα της παραχάραξης, απασχόλησε και τα νομίσματα και ήταν ήδη για αιώνες υπαρκτό για τους εμπόρους και τους συναλλασόμενους από τα πρώτα βήματα της «αγοράς». Τα κίβδηλα, δηλαδή νομίσματα κατασκευασμένα παράνομα από τρίτους, ήταν νομίσματα με χαμηλότερη περιεκτικότητα σε πολύτιμο μέταλλο από το κανονικό. Σε περιπτώσεις η απάτη ήταν ακόμη μεγαλύτερη και το κίβδηλο ήταν καθ'ολοκλήρου κατασκευασμένο από φτηνό μέταλλο και ήταν απλώς επιμεταλλωμένο, δηλαδή είχε μια ελαφριά επικάλυψη από χρυσό ή ασήμι. Για το λόγο αυτό, οι έμποροι για αιώνες ήταν υποχρεωμένοι να βρίσκουν τρόπους για την ανακάλυψή τους.

Όσον αφορά την εξέλιξη του νομίσματος στον ελληνικό χώρο, αυτή πέρασε από δεκάδες αλλαγές και στάδια.

Η σύσταση του Ελληνικού κράτους βρίσκει τα ελληνικά νομίσματα να κόβονται στο νεοϊδρυθέν Νομισματοκοπείο της Αίγινας. Χαράκτης της εποχής γίνεται ο γνωστός Αρμένιος Χατζηγηρηγόρης ο Πυροβολιστής. Τα μέταλλα που χρησιμοποιούνται είναι κατά το πλείστον χαλκός και λίγα από αργυρό. Στην πίσω όψη τους φέρουν των φοίνικα με ακτίνες ηλίου και σταυρό ενώ στο μπροστά αναγράφεται η αξία ανάμεσα σε φύλλα δάφνης και ελιάς.

Με τον ερχομό του Όθωνα ξεκινάει η μακρά περίοδος απεικόνισης πάνω στα νομίσματα των προτομών των βασιλιάδων. Επίσης ξεκινάει και η περιπετειώδης περιήγησή στα Ευρωπαϊκά Νομισματοκοπεία. Το 1863 είναι το τελευταίο έτος κοπής νομίσματος σε ελληνικό Νομισματοκοπείο, αυτό των Αθηνών.

Από το 1864 και μετά εκδόσεις αναλαμβάνονται διαδοχικά από τα Νομισματοκοπεία Παρισιού, Μπορντώ, Στρασβούργου, Μπέρμινγχαμ, Βιέννης, Βρυξελλών, Λονδίνου, Βέρνης και ξανά Παρισιού. Οι απεικονίσεις αλλάζουν ανάλογα με το πρόσωπο της εξουσίας με εξαίρεση την δεκαετία του 1920 και 1930 όπου κάνουν την εμφάνισή τους αρχαίοι Θεοί όπως η Αθηνά (με περικεφαλαία!), ο Πωσειδάνας και η Δήμητρα καθώς και η επανεμφάνιση του Φοίνικα. Τα μέταλλα που χρησιμοποιούνται είναι αργυρός, χαλκός, χαλκονικέλιο και σε πολύ λίγες περιπτώσεις χρυσός. Καλλιτέχνες που εργάστηκαν για την φιλοτέχνησή τους ήταν οι Βαυαροί Lange και Voigt, οι Γάλλοι Barre, Borrel, Pillet, και Jakobides, τα αγγλικά εργοστάσια των Heaton and Sons και King's Norton, οι Βέλγιοι Gillierson, Persy Metallurgie και ο Γερμανός G.Kruger.

Κατά την περίοδο της δικτατορίας ο Φοίνικας έρχεται για τέταρτη φορά στην ιστορία πάνω στο νόμισμα, με την συνοδεία όμως ενός στρατιώτη και την επιγραφή '21^η Απριλίου 1967'.

Η μόνιμη εκγαθίδρωση της δικτατορίας το 1974 φέρνει απεικονίσεις αρχαίων προσώπων, αρχαίων παραστάσεων και ηρώων του 1821 στις ελληνικές δραχμές. Τα νομίσματα κατασκευάζονται από αλουμίνιο χαλκονικέλιο αλλά και από ορείχαλκο.

Έλληνες θεματολόγοι

Πολλοί και σπουδαίοι Έλληνες συνεργάστηκαν για να σχεδιάσουν λεπτά, δεκάρες και δίδραγμα αλλά και χάρτινα κατοστάρικα, χιλιάρικα και πεντοχίλιαρα στα 168 χρόνια της δραχμής.... Μεταξύ τους οι Γ.Βελισσαρίδης, Σπ. Γιάνναρης, Β. Φαληρέας, Ν. Περαντινός, Ι. Στίνης, Ε. Κελαηδής, Λ. Ορφανός, Θ. Παπαγιάννης, Ν.Νικολάου, Κ. Καζάκος, Β. Σαμπιτάκος, Π. Σωτηρίου, Ι. Παρμακέλης, Μ. Αντωνάτου, Γ. Σταματόπουλος, Α. Μιχελουδάκης.

Η δραχμή δεν πέθανε

Κι όμως. Μπορεί εμείς οι Νεοέλληνες να την εξοστρακίσαμε από την χώρα, να την πετάξαμε από τις τσέπες μας, να την σβήσαμε από την ιστορία μας, όμως αυτή επιμένει ακόμα. Έστω και εξόριστη. Έστω και σε κάποιους άλλους μακρινούς τόπους, που κάποτε βρέθηκαν στην εμβέλεια του ελληνικού κόσμου. Γιατί η δραχμή υπάρχει σήμερα και αποτελεί το εθνικό νόμισμα τριών χωρών, της Αρμενίας, του Μαρόκου και των Ηνωμένων Αραβικών Εμιράτων. Στην πρώτη η ονομασία παραφθάρηκε σε ντράμ, ενώ στις άλλες δύο σε ντιγράμ. Σε μια τέταρτη χώρα, στο μακρινό Κατάρ, αποτελεί, ως ντιγράμ, υποδιαίρεση του εθνικού νομίσματος(του ριαλ).

ΣΑΝ ΠΑΡΑΜΥΘΙ...

Μια φορά και έναν καιρό ήταν μια μικρή χώρα, η Ελλάδα, που μόλις είχε απελευθερωθεί από την τουρκική κυριαρχία και γινόταν κράτος, με κυβερνήτη έναν καλό άνθρωπο και πατριώτη, τον Ιωάννη Καποδίστρια. Αυτός όχι μόνο δεν έπαιρνε χρήματα από το δημόσιο ταμείο, αλλά έδωσε ότι είχε και δεν είχε από την ίδια του την τσέπη για να καλύψει τα έξοδα της διοίκησης και να θεμελιώσει την εθνική οικονομία. Μάλιστα επινόησε ως πρώτο εθνικό νόμισμα, τον φοίνικα, ως σύμβολο αναγέννησης του έθνους. Και επειδή δεν είχε καμία εμπιστοσύνη στους συμπατριώτες του, φρόντισε να εγκαταστήσει το εθνικό νομισματοκοπείο στην αυλή του σπιτιού του.

Κάποια μέρα, κάποιοι προύχοντες σκότωσαν τον κυβερνήτη, ο οποίος ήθελε να τους στερήσει τα προνόμια που είχαν από την τουρκοκρατία. Μαζί με τον κυβερνήτη, πέθανε και η οικονομία και ο φοίνικας, και οι Έλληνες αλληλοσφάζονταν για το ποιος θα κυβερνήσει. Τότε οι Μεγάλες Δυνάμεις, η Αγγλία, η Γαλλία και η Ρωσσία, που αγαπούσαν πολύ την Ελλάδα του και στεναγοριόντουσαν πολύ από το χάλι της, βρήκαν ένα ανήλικο πριγκιπόπουλο από την Βαυαρία, τον Όθωνα, τον βάπτισαν Έλληνα και τον έκαναν βασιλιά. Και τα πράγματα ισορρόπησαν. Οι ξένοι που ήρθαν με το νέο πριγκιπόπουλο, ενδιαφέρθηκαν σφοδρά –ως φιέλληνες και θεσμικοί μέτοχοι- για την ελληνική οικονομία και αποφάσισαν να θεσπίσουν ένα νέο ως νέο νόμισμα την δραχμή, που παρέπεμπε σε παλιές δόξες.

Κι έτσι γεννήθηκε η δραχμούλα μας κάπου στα 1833. Ήταν στρογγυλή, ασημένια και γυαλιστερή, με το κεφάλι του νέου βασιλιά, και ζύγιζε μόλις 4,5 γραμμάρια. Και όλοι χαρήκαν που την είδαν στα χέρια τους και είπαν: 'Να! Φτιάξαν τα πράγματα, όλα θα πάνε καλά τώρα'.

Και η αλήθεια ήταν ότι στην αρχή δείχναν ότι όντως πηγαίναν καλά για την εθνική οικονομία και το 1841 η δραχμούλα απέκτησε άξιο 'μπαμπά', την Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος, που ανέλαβε και την έκδοσή της.

Όμως, τα πράγματα στην συνέχεια δυσκόλεψαν. Το 1843 οι αγάριστοι Έλληνες αμφισβήτησαν την πανσοφία του ηγεμόνα τους και τον υποχρέωσαν να θεσπίσει Σύνταγμα. Και στα χρόνια που ακολούθησαν, συνέχισαν να διαμαρτύρονται για τους πάντες και τα πάντα, να μην αρκούνται στην θεόθεν εξουσίαν του και να βρίζουν το αυλικό περιβάλλον και τους ξένους προστάτες. Τα πράγματα μπερδέυτηκαν κάπως το 1853 όταν οι φίλοι μας οι Αγγλογάλλοι συμμαχίσαν με την Τουρκία εναντίον της κακής Ρωσίας και κατηγόρησαν το Όθωνα για φιλωρωσισμό αλλά και για αυταρχική διακυβέρνηση. Και για να αποδείξουν έμπρακτα το ενδιαφέρον τους για την Ελλάδα της επέβαλαν στρατιωτική κατοχή.

Όταν τελείωσε η κατοχή τα πράγματα γύρισαν εκεί που ήταν και οι Έλληνες θυμήθηκαν ότι ο βασιλιάς ήταν κακός και έπρεπε να φύγει. Και το 1862 επαναστάτησαν και τον έδιωξαν. Και άρχισαν νέες εμφύλιες διαμάχες με πολλούς νεκρούς, κατά την διάρκεια των οποίων κάποια πολιτική παράταξη, αυτή των Πεδινόν, έδειξε ιδιαίτερη ευαισθησία για την εθνική οικονομία και επιχείρησε εθνοπρεπώς (1863) να λεηλατήσει την Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος.

Όμως και πάλι οι μεγάλοι σύμμαχοι αγρύπνησαν, και προστάτεψαν τον ελληνικό λαό και τις επενδύσεις τους και έφεραν ένα άλλο ξανθό πριγκιπόπουλο του

Βορρά για βασιλεία της Ελλάδος, το Γεώργιο Α'. Και η οικονομία πήρε και πάλι μπρός και το 1868 η δραχμή έγινε και πάλι Ευρωπαϊά και εντάχθηκε στο νομισματικό σύστημα της Λατινικής Ένωσης (κάτι σαν πρώιμο ευρώ) και έγινε ισότιμη με το γαλλικό, το βελγικό και ελβετικό φράγκο, την ιταλική λίρα κτλ. Το 1868 εμφανίστηκε μια νέα ασημένια δραχμούλα, πιο παχιά από την προηγούμενη, που ζύγιζε 5 γραμμάρια και δεν είχε το κεφάλι του παλιού κακού βασιλιά από την Βαυαρία, αλλά του νέου και καλού από την Δανία...

Και τα χρόνια κυλούσαν κι όλα άλλαζαν. Η μικρή Ελλάδίτσα απέκτησε επενδύτες, εργοστάσια, χρηματιστήρια και κάποια τάξη χειρονακτών εργατών, που είχε την χαρά να απασχολείται καθημερινά σε 14ωρη βάση και να πηγαίνουν γρήγορα στον παράδεισο χωρίς να φτάνουν στα άθλια γηρατειά. Μετά άρχισαν κάποιες φασαρίες από αγνώμονες μισθωτούς, που όμως δεν ανέκοψαν την πρόοδο και την νομισματική ευεξία. Και αν και εκδηλώθηκαν κάποια παραπράγουδα (όπως π.χ. οι χρηματιστηριακές κομπίνες του Λαυρίου στην δεκαετία του 1870), κανείς ουσιαστικά δεν ανησυχίσε. Ούτε και ο Συγγρός, ο γνωστός εθνικός ευεργέτης αλλά και ως λεωφόρος, που συμπτωματικά έγινε πολύ πλουσιότερος στα χρόνια εκείνα.

Εκεί στα 1885-λίγα χρόνια μετά την ενσωμάτωση της Θεσσαλίας- φάνηκε ότι τα πράγματα δεν ήταν τόσο ρόδινα, μια και τα δημόσια χρέη από δανεισμούς μεγάλωναν, χωρίς να υπάρχουν αντίστοιχα έσοδα. Και την ίδια εποχή οι ασημένιες δραχμές άρχισαν να γίνονται όλο και πιο σπάνιες και να αντικαθιστούνται από κάτι μικρά χαρτάκια, που τα ονόμασαν κερματικά γραμμάτια. Τέτοια χαρτάκια εξέδωσε μάλιστα και ο προαναφερόμενος κ. Συγγρός, μέσω της ιδιόκτητης Τραπεζής της Ηπειροθεσσαλίας, που σχεδόν υποκαθιστούσε το κράτος.

Όμως, και πάλι κανείς δεν ανησύχησε σοβαρά. Και κύριο πρόβλημα των Νεοελλήνων παρέμεινε η ανελέητη διαμάχη μεταξύ των κυρίων Τρικούπη και Δεληγιάννη για την εξουσία. Και όταν ήρθε η τραγική χρεοκοπία του 1893, πολλοί κόντεψαν να πεθάνουν από έκπληξη. Το γεγονός όμως ήταν ότι οι καλές μέρες της δραχμής είχαν περάσει ανεπιτρεπτά και ότι τώρα όλη η ελληνική οικονομία βρισκόταν κάτω από την απόλυτη κυριαρχία των ξένων τραπεζιτών και του Διεθνούς Οικονομικού Ελέγχου που αυτοί επέβαλαν στην μικρή Ελλάδα. Και είναι απορίας άξιο το πώς αυτή η κατάχρητη μικρή Ελλάδα μπόρεσε να διοργανώσει με τόση επιτυχία την πρώτη Διεθνή Ολυμπιάδα του 1896. Ήταν ένας θρίαμβος που λίγο αργότερα ξεχάστηκε, μέσα στην κλαγγή των όπλων και τον εθνικό εξευτελισμό της Ελλάδας στον λεγόμενο «άτυχο» ελληνοτουρκικό πόλεμο του 1897.

Όμως ως γνωστόν η Ελλάδα ποτέ δεν πεθαίνει. Και η ζωή πήρε και πάλι τον δρόμο της, και η δραχμούλα -παρ' όλα τα στραπάτσα και τα τσιρότα της- επέδειξε μια αξιοζήλευτη αντοχή και διατήρησε το μεγαλύτερο μέρος του κύρους της. Και το 1910-11, όταν κυκλοφόρησαν οι τελευταίες δραχμές με την εικόνα του γηραιού, πλέον, Γεωργίου Α', όλοι πίστεψαν ότι έρχονται οι παλιές καλές μέρες.

Δυστυχώς όμως δεν ήταν έτσι. Από το 1912 η Ελλάδα μπήκε στη σήραγγα μιας δεκάχρονης εθνικής περιπέτειας, γεμάτης δόξες και ρεζιλιόκια: Βαλκανικοί πόλεμοι (1912-1913), Δολοφονία Γεωργίου Α' και άνοδος του Κωνσταντίνου του Α' (1913), Εθνικός διχασμός (1915), Κίνημα Εθνικής Άμυνας και διάσπαση της Επικράτειας (1916-17), πρώτη αντροπή του Κωνσταντίνου Α' και επικράτηση του Βενιζέλου (1917), είσοδος της Ελλάδας στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο (1917-18), θριαμβευτική ειρήνη του Μούδρου (1918), εκστρατεία στην Ουκρανία (1919),

Μικρασιατικός πόλεμος (1919-22), παλινόρθωση Κωνσταντίνου Α'(1920), Μικρασιατική καταστροφή(1922). Σ' όλη αυτήν την παλαβή περίοδο- με την οικονομική αναστάτωση, τα τεράστια εθνικά έξοδα και την πολιτική αστάθεια- η δραχμούλα αγωνίστηκε να επιβιώσει και μέχρι το 1920 έδειξε να αντέχει, μια και δεν άλλαξε η αντιστοιχία της με την χρυσή λίρα της Αγγλίας(25 δραχμές). Από κεί και πέρα όμως άρχισε η κατάρρευση και χαρακτηριστικό είναι ότι η αντιστοιχία αυτή έφτασε στις 47 δραχμές στα τέλη του χρόνου εκείνου, στις 99 στα τέλη του 1921, και στις 140 τις μέρες της Καταστροφής. Και τα πράγματα θα ήταν σίγουρα χειρότερα, αν το 1921 ο υπουργός Οικονομικών Πέτρος Πρωτοπαπαδάκης δεν είχε καταφύγει στην έντιμη πράξη του αναγκαστικού δανείου(μέσω της διχοτόμησης της δραχμής). Ήταν μια σωτήρια πρωτοβουλία για την οποία «ανταμοιόφηκε» με τουφεκισμό από του μεγάλουψυχους αντιπάλους του.

Και ήρθε ο παρανοϊκός Μεσοπόλεμος, με την μικρασιατική προσφυγιά να συνοστίζεται σε πρόχειρους καταυλισμούς, με τους μισθούς να κατακυλών με την τεράστια προσφορά εργασίας, με την συνεχή πολιτική αστάθεια, με τα αλεπάλληλα στρατιωτικά κινήματα διαφόρων εφήμερων εθνοσωτήρων, με τις δικτατορίες και τις απρόβλεπτες ή προβλέψιμες κοινωνικές εντάσεις. Κι η δραχμούλα μεταλλάχθηκε έντρομη στα νέα δεδομένα, κατακυλώντας συνεχώς στην διεθνή χρηματαγορά και κυρίως στην συνείδηση των καταναλωτών. Και το 1926, όταν πια η χρυσή λίρα μετρούσε κάπου 400 δραχμές, ξανακυκλοφόρησε νικέλινη και αγνώριστη πια. Τον επόμενο χρόνο απέκτησε καινούριο μπαμπί, την νεοσύστατη, Τράπεζα της Ελλάδος(τον νέο εκδοτικό οργανισμό του εθνικού νομίσματος), που κι αυτή να 'νοικοκυρέψει' τα πράγματα. Το ίδιο 'νοικοκύρεμα' επιχείρησε και η αυτοδύναμη κυβέρνηση του Ελευθέριου Βενιζέλου (1928-1932), που όμως πνίγικε στις ανεπάρκειες, τις αντιφάσεις της και -κυρίως- στις συνέπειες της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης. Κι η έκδοση εκείνων των ημιαργυρών κερμάτων του 1930 (για τις αξίες των 10 και 20 δραχμών) αποτέλεσε ίσως την τελευταία αισιόδοξη πράξη του δράματος. Η αντιστοιχία 1:395 λίρας-δραχμής τον Απρίλη του 1930, κατακύλησε στις 1:732 τον επόμενο μήνα και 1:870 στις αρχές του 1936. Η κοινωνική εξαθλίωση μεγάλωνε όπως μεφάλωναν οι πολιτικές και κοινωνικές αναστατώσεις.

Η κυβέρνηση Μεταξά επικάλυψε χωρίς να λύσει τις τραγικές αντιφάσεις της ελληνικής οικονομίας και -παράτα όποια αξιόλογα θεσμικά μέτρα στους τομείς της εργασιακής πολιτικής και της κοινωνικής ασφάλισης- διέυρυνε αντί να γεφυρώσει τα τεράστια κοινωνικά και πολιτικά χάσματα. Από το 1938, άλλωστε, άρχισε μια αργή πορεία διολίσθησης της δραχμής, που επιταχύνθηκε με την εμπλοκή της χώρας στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, όταν πια η χρυσή λίρα αντιστοιχούσε με 2500 δραχμές.

Για την ιστορία της δραχμής στα τραγικά χρόνια της Κατοχής θα μπορούσαν να γραφτούν τόμοι και ίσως ο αναγνώστης θα μπορούσε να αρκестεί εδώ στις λίγες πληροφορίες που δίνονται σε αυτές τις σελίδες. Και αν αυτή η ιστορία δεν σημαδευόταν από τον βίαιο και βασανιστικό θάνατο (από πείνα) εκατοντάδων χιλιάδων ανθρώπων και την καταστροφή όλης της οικονομικής υποδομής, θα λέγανε ότι η ιστορία αυτή έχει όλα τα στοιχεία της γελοιότητας. Μιας γελοιότητας που σημαδέυτηκε με όλα τα παλιόχαρτα που κυκλοφόρησαν οι Γερμανοιταλοί στην χώρα ως δήθεν νομίσματα για να την καταληστέυσουν (όπως καταλήστευσαν και όλα τα τραπεζικά αποθέματα που βρήκαν-και ακόμα τα χρωστάνε...), καθώς και με εκείνα τα απίθανα πληθωριστικά δραχμικά χαρτονομίσματα του 1944, με τα αμέτρητα

μηδενικά. Αρκεί να πούμε ότι στα τέλη της Κατοχής μια χρυσή λίρα αντιστοιχούσε με 71 τρισεκατομμύρια δραχμές περίπου...

Η προσπάθεια οικονομικής ανασυγκρότησης που άρχισε την επόμενη της Απελευθέρωσης, δεν μπόρεσε να βαδίσει. Κι η δραχμή, σχινοβατώντας ανάμεσα στις επικίνδυνες οικονομικές ανισοροπίες της εποχής, στις καταστροφές του εμφυλίου πολέμου, στις ποικίλες παρεμβάσεις ξένων σωτήρων και στις κομψές των «πλουτισάντων επι Κατοχής», αναζητούσε την σωτηρία σε πληθωριστικές μεταμορφώσεις, με εναλλασσόμενους αριθμούς μηδενικών στα αναξιόπιστα χαρτονομίσματα. Κι ύστερα ήρθε αυτή η κατά 50% υποτίμηση του 1953, που μπορεί μεν να διπλασίασε σε μια νύχτα – συμπτωματικώς- τις περιουσίες κάποιων ελάχιστων και μείωσε στο μισό τις αποδοχές όλων των άλλων αλλά πρόσφερε μεγάλη βοήθεια στην οικονομική ισορροπία της επόμενης εικοσαετίας.

Και έτσι φτάνουμε στο σημείο καμπίης, στο 1954, οπότε το εθνικό νόμισμα μπαίνει στην τελευταία αλλά και πιο πολυκύμαντη φάση της ιστορίας του. Είναι η εποχή που ‘κόβονται’ τα τρία μηδενικά και το χιλιάριο μετατρέπεται σε δραχμή (με αντιστοιχία σε 300 δραχμές ανα λίρα). Και δεν ήταν μόνο αυτό. Τον ίδιο χρόνο η δραχμιούλα εμφανίζεται και πάλι μεταλλική και γυαλιστερή στην αγορά –έστω και νικελίνη- ξυπνά μνήμες άλλων ‘καλών’ εποχών. Πάνω της έχει τώρα χαραγμένο το κεφάλι του βασιλιά Πάυλου, όπου το 1964, εγκαταλείπει τον μάταιο τούτο κόσμο και αντικαθίσταται από το κεφάλι του Κωνσταντίνου Β’. Την ίδια εποχή, εφαρμόζονται με σχετική επιτυχία τα πρώτα ουσιαστικά μέτρα κατά της αντιεπενδυτικής χρυσοφιλίας, με τα οποία σχεδόν εξοστρακίζεται η χρυσή λίρα από τις καθημερινές συναλλαγές των πολιτών.

Κι έρχεται η δικτατορία, οπότε η δραχμή δέχεται νέες πληθωριστικές πιέσεις, τις οποίες όμως δείχνει να αντιμετωπίζει για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα. Ωστόσο, από το 1971 αρχίζει μια επιταχυνόμενη διολίθωση, η οποία θα απεικονιστεί και στην τιμή της χρυσής λίρας: από 290 δραχμές τον Ιανουάριο, θα φτάσει 340 τον Δεκέμβριο του ίδιου χρόνου, τις 480 τον Δεκέμβρη του 1972, στις 889 τον Δεκέμβρη του 1973 και στις 1360 τον Ιούλιο του 1974 (εποχή της Μεταπολίτευσης). Όμως η ίδια εποχή θα σημαδευτεί και από ποικίλες άλλες μεταμορφώσεις. Το 1971 διαγράφεται το βασιλικό εθνόσημο από την μια όψη της και ο αυτοεξόριστος Κωνσταντίνος εμφανίζεται «συγκάτοικος» με το γνωστό σύμβολο της 21^{ης} Απριλίου (με τον φοίνικα και τον φαντάρο). Αυτό θα κρατήσει μέχρι το 1973, οπότε το καθεστώς θα αυτοανακηρυχθεί σε δημοκρατία και θα αλλάξει όλα τα νομίσματα. Η δραχμιούλα θα υποβιβαστεί σε μπρούζινη, χωρίς πια χαραγμένο το κεφάλι του βασιλιά αλλά πάντοτε με τον φοίνικα χάρια όμως τον φαντάρο.

Κατά την περίοδο 1974-76 αρχίζει η τελευταία φάση της νομισματικής ιστορίας μας, με ένα χαρτονόμισμα διεθνώς τραυματισμένο και με την εγχώρια αγορά γεμάτη με μια απίθανη ποικιλία κερμάτων (όλων των τύπων που είχαν κοπεί από το 1954). Το χάος αυτό τερματίστηκε με την κυκλοφορία των νέων κερμάτων της Ελληνικής Δημοκρατίας (1976), που, -παρά τις κάποιες αλλαγές στους τύπους, τα μέταλλα και τις διαστάσεις- παρέμειναν σε κυκλοφορία μέχρι το 2001. Αυτό που άλλαξε δραματικά ήταν ο πληθωρισμός, που άρχισε να καλπάζει από το 1979 και πήρε σχεδόν ανεξέλεγκτες διαστάσεις στην δεκαετία του 1980 χωρίς να συγκινηθεί καθόλου από την ένταξη της Ελλάδας στην Ε.Ο.Κ. Κατά την τελευταία αυτή περίοδο

μας αποχαιρέτησαν η δεκάρα και η εικοσάρα(οι τελευταίες κόπηκαν το 1978), καθώς και το πενηνταράκι(το τελευταίο κόπηκε το 1986), ενώ η δραχμή και το δίδραχμο, που συνέχισαν να κόβονται μέχρι το 2000, τέθηκαν ουσιαστικά εκτός κυκλοφορίας από τις αρχές του 1990. Αντιστοίχως, έκαναν την εμφάνιση τους το πεντοχίλιο (1984) και το δεχίλιο (1995), που έδωσαν το μέτρο της πληθωριστικής πορείας του εθνικού νομίσματος.

Η απόφαση για την οριστική καταδίκη της δραχμής ως εθνικό νόμισμα, πάρθηκε με την συνθήκη του Άμστερνταμ για την οικονομική και νομισματική ένωση της Ευρώπης (1997), μια απόφαση που έγινε άμεσα εκτελεστή με την πλήρη ένταξη της Ελλάδας στην νέα Ευρωπαϊκή οικονομική πραγματικότητα (2000). Προοπτική να δοθεί χάρη ή αναστολή της έσχατης των ποινών δεν υπάρχει και την 1^η Ιανουαρίου του 2002 το εθνικό μας νόμισμα οδηγείται ενώπιον του εκτελεστικού αποσπάσματος με έναν ολόκληρο λαό να φωνάζει 'Πυρ'.

Η σωρός της θα εναποτεθεί στα διάφορα παλαιοπωλεία και στα άλμπουμ των συλλεκτών και δεν θα ακολουθήσει επιμνημόσυνη δέηση....

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Η εξέλιξη του ελληνικού χρήματος και του νομισματικού συστήματος επηρεάστηκε τόσο από τις παγκόσμιες οικονομικές και νομισματικές εξελίξεις, όσο και από τις δημοσιονομικές διαταραχές που προκαλούσαν οι συχνές πολεμικές συγκρούσεις, κύριο χαρακτηριστικό γνώρισμα της Νεότερης Ελλάδος ως τα μέσα του 20^{ου} αιώνα.

Η πορεία του μέσα στο χρόνο σημαδεύτηκε από αναζητήσεις στο ένδοξο παρελθόν της αρχαίας Ελλάδας αλλά και της νεότερης Ελληνικής Επανάστασης, έμφαση στη κυρίαρχη θέση των ξενόφερτων βασιλιάδων, διαρκείς εξωτερικές παρεμβάσεις, συνδέσεις με ξένα ισχυρά νομίσματα αλλά και ακρωτηρισμούς σε περιπτώσεις εκτάκτων δανεισμών. Επίσης ας μην ξεχάσουμε μια μικρή αξιοσημείωτη περίοδο παχυσαρκείας του, φορτωμένο με έντεκα μηδενικά!

Όπως κάθε στοιχείο του ελληνικού πολιτισμού, έτσι και το νόμισμα από το ναδίρ στο ζενίθ και από το ζενίθ στο ναδίρ. Μια πορεία γεμάτη σκαμπανεβάσματα και εμπόδια. Μια πορεία με διολισθήσεις, υποτιμήσεις αλλά και στιγμές νομισματικής ισορροπίας και σταθερότητας.

Η αρχή του έγινε με τον φοίνικα, μέρος του νεοσύστατου ελληνικού κράτους, ταλαιπωρού από έλλειψη πόρων, ανεπάρκεια θεσμών, πολιτική αστάθεια, μηδενική οικονομική συγκρότηση, επαχθή δάνεια. Συνεχίστηκε με ένα επίσης αρχαίο νόμισμα, την δραχμούλα μας, και ο κύκλος έκλεισε με ένα νόμισμα ευρωπαϊκό και ισχυρό μεν, αλλά με ελληνικές ρίζες δε.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Κύριος στόχος μας στην παραπάνω πτυχιακή εργασία, ήταν η μελέτη του ελληνικού νομίσματος, ως μέρους της νεότερης ιστορίας του Ελληνικού Κράτους. Προσπαθήσαμε να παρουσιάσουμε την πορεία του στο πέρας του χρόνου αλλά και κατανοητά, έτσι ώστε να κινήσουμε το ενδιαφέρον του αναγνώστη, να λάβει γνώση αλλά και να σηνειδητοποιήσει την σημαντικότητα του θέματος αυτού.

Η ανάζητηση, η εύρεση και η συγκρότηση του γραπτού και φωτογραφικού υλικού, γέμισε και εμπλούτισε το χρόνο μας ευχάριστα και δημιουργικά.

Ως σπουδαστές οικονομικής σχολής, η απασχόλησή μας με το θέμα του νομίσματος μας εφοδίασε με περισσότερες γνώσεις για ένα αντικείμενο που θεωρείται η εκκίνηση της οικονομικής επιστήμης.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	3
ΤΟ ΝΟΜΙΣΜΑ	4
Το νόμισμα και η πολιτική	4
Η σημασία του	5
Οι λειτουργίες νομίσματος και χαρτονομίσματος	5
ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ	
Στους αρχαίους χρόνους	7
Προεπαναστατική και επαναστατική περίοδος	9
Ο πρώτος κυβερνήτης και ο Φοίνικας, 1828-1832	11
Τι ήταν ο Φοίνικας	16
Βασιλιάς Όθωνας, 1832-1862	17
Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος	18
Βασιλιάς Γεωργιος 'Α, 1863-1913	22
Βασιλιάς Κωνσταντίνος 'Α, 1913-1917 και 1920-1922	27
Ελληνική Δημοκρατία, 1923-1935	30
Βασιλιάς Γεώργιος 'Β, 1935-1947	35
Βασιλιάς Παύλος, 1947-1963	40
Βασιλιάς Κωνσταντίνος και Χούντα, 1963-1974	44
Μεταπολίτευση	47
Ίονιο Κράτος, 1799-1864	51
Κρητική Πολιτεία, 1896-1906	52
ΑΠΟ ΤΗΝ ΔΡΑΧΜΗ ΣΤΟ ΕΥΡΩ	55
Στο σφυρί τα τεμαχισμένα κέρματα	55
Απόσυρση χαρτονομισμάτων	55
Τραπεζογραμμάτια Ευρώ	56
Κέρματα Ευρώ	58
Ελληνικά κέρματα Ευρώ	59
ΠΟΤΕ, ΠΟΥ ΚΑΙ ΠΟΙΟΣ	60
Έλληνες θεματολόγοι	62
Η δραχμή δεν πέθανε	63

ΣΑΝ ΠΑΡΑΜΥΘΙ	64
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ	69
ΕΠΙΛΟΓΟΣ	70
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	71

Για την εκπόνηση της πτυχιακής εργασίας μας, ευχαριστούμε ιδιαίτερα τον καθηγητή μας κύριο Άγγελο Πολυδωρόπουλο, για την πολύτιμη βοήθεια που μας πρόσφερε και την άψογη συνεργασία που είχαμε καθ' όλη την διάρκεια της ασχολία μας με το θέμα αυτό.

Επίσης στην συγκρότηση και δημιουργία της εργασίας αυτής απαραίτητη ήταν η συμβολή των εξής βιβλίων:

«Η Δραχμή», Γιώργος Αλογοσκούφης
«Η ιστορία της Δραχμής», Γιάννης Ελευθερούδακης

των εξής φορέων:

‘Δημοτική Βιβλιοθήκη Πατρών’
‘Δημοτική Βιβλιοθήκη Αθηνών’
‘Εθνική Βιβλιοθήκη Αθηνών’

καθώς και των εξής ηλεκτρονικών διευθύνσεων του διαδικτύου:

www.coinsmania.gr
www.ptolemais.com
www.greekcoins.gr
www.ekloges.gr
www.bankofgreece.gr

